

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Overſigt

over

Europas Folkeſtammer.

Udarbejdet

til Læsning for Disciplene i de høiere Claſſer

af

Edvard Lembcke,
Adjunct.

Indbydelsesſkrift

til

den aarlige offentlige Examen i Bordingborg
lærde Skole i September 1845.

Lilligemed

Skoleſterretninger

for Aaret 1844—45

af

Skolens Rector.

Kjøbenhavn.

Trykt hos J. C. Scharling.

I.

Øversigt

over

Europas Folkestammer.

Verdenshistorien er Menneskeslægtens Bevidsthed om sit forbigangne Liv. Deraf følger, at kun de Folk vedkomme den, som i levende aandelig Berelvirkning med hverandre have givet deres Bidrag til Menneskeslægtens Udvikling. De raae Horder, der ifølge samme Naturdrift, som ogsaa Dyrene adlyde, blot kæmpe for Vedligeholdelsen af deres legemlige Tilværelse, og ikke mindre de enkelte Folk, der, som Sineserne, vel have dannet ordnede Samsund og opnaaet en vis Cultur, men, affondrede og udelukkede fra den almeenmenneskelige Udvikling, ere blevne staaende ved Begyndelsen, ere Verdenshistorien ligegyldige.

Saaledes har Verdenshistorien egentlig kun at gjøre med den Race, der af Naturen er udrustet med de ædleste legemlige og aandelige Anlæg og ligesom ved Fødselen bestemt til den herskende Slægt: den kaukassiske. De andre Racer ere enten endnu nedfunkne i Jæger- og Nomadelivets Barbari, eller deres Statsliv er ikke kommet ud over den raa Despotisme; i begge Tilfælde ere de uden Historie, fordi deres Liv kun frembyder en forvirret Mangfoldighed og dog en eenesformig Gjentakelse af Begivenheder uden Betydning for Menneskeslægtens.

Den kaukassiske Race deler sig i flere Stammer, der atter forgrene sig i forskellige Folkeslag. Ligesom hvert enkelt Menneske saaledes har ogsaa hvert Folk sin legemlige og aandige Eiendommelighed, sine særegne Anlæg og Tilboieligheder, der deels ere op-

riindelige og medfødt, deels betingede ved Landets Natur, climatiske Forhold, den daglige Omgivelse og Beskæftigelse, deels udviklede med Frihed, altsaa i forskjellig Retning, med forskjellig Dygtighed, med større eller mindre Eensidighed. Dette Folkets Væsen (Nationalitet) udtrykker sig i dets hele Maade at leve og være paa, i dets Love og borgerlige Indretninger, frem for Alt i dets Sprog, der altid bliver det klareste Afbillede af Folkets Natur og Tænkemaade og det Trin af Dannelse, det har naaet.

Staternes Historie er ikke ganske den samme som Folkenes. Krigenes Omverlinger og andre Tilfældigheder have snart adskilt et Folk i flere Stater, snart forenet flere Folk eller Dele af forskjellige Folk til een Stat; men Menneskeslægtens aandelige Udvikling er Resultatet af de forskjellige Nationaliteters gjensidige Paavirkning; og selv i politisk Henseende beroer det ikke blot paa ydre Omstændigheder, men for en meget væsentlig Deel paa et Folks egen nationale Dygtighed, hvilken Plads det er istand til at hævde sig i Folkenes Række. Derfor bliver Historien ikke tilstrækkeligen forstaaet, naar man ikke henvender Opmærksomheden paa det Nationale, paa Folkenes Herkomst og Slægtskabsforhold og den Virkning, dette har udøvet i deres Samliv.

Her skal meddeles en Udsigt over de nuværende europæiske Folkestammer efter deres Herkomst, deres indbyrdes Slægtskab og deres vigtigste Forgreninger, samt et kort Omrids af de Begivenheder, der have bragt dem i deres nuværende Stilling. Oldtidens Folk udenfor Europa vedkomme os ikke her, fordi deres Liv allerede i selve Oldtiden blev afsluttet, uden at nogen ny Udvikling senere knyttede sig til den af dem begyndte; derimod er et kort Tilbageblik nødvendigt paa de europæiske Oldtidensfolk, forsaavidt de enten afgave et Stof til nye Blandingsfolk, eller deres hele Kultur og Samfundstilstand

blev et væsentligt Moment i Uddannelsen af den nye Tids Forhold.

Intet af de europæiske Folk er hjemmefødt i det Land, hvori vi først træffe det. Alle have dunkle Sagn om en fjern Hjemstavn, hvorfra deres Forfædre i ældgammel Tid ere udbragne og have erobret deres nye Boliger fra de oprindelige Indbyggere (Autochtoner, Aboriginer) i langvarige Kampe, der ogsaa vil affpeile sig i deres Myther (Kampen mellem Olympier og Titaner, Aser og Jetter). Hos dem alle vise de Spor, vi kunne forfølge af deres Vandringer, tilbage til Asien som de europæiske Stammers fælles Udspring, uden at vi dog ere istand til at paavise, til hvilken Tid de have begyndt deres Vandringer eller naaet de Bopæle, hvor vi først træffe dem.

Den thrakiske Folkestamme.

Det er bleven paastaet af Sprogforskere, at alle de Folk, der i Oldtiden boede Syd for Nedre-Donau og i Lilleasien Vest for Halys, have hørt til een stor Sprog- og Folkestamme, den thrakiske. Hovedgrenene af denne vare: Thraker i den østlige Deel fra Donau til Hellespont, Vest for disse Ilyrer til det adriatiske Hav og omkring dets nordlige Kyster, sydligere langs med Adriaterhavet Epiroter, Øst for dem Makedoner, Syd for de kambuniiske Bjerge Theesaler. Det egentlige Grækenland blev enten befolket eller erobret af Pelasger, et fra Asien indvandret Folk af samme Stamme. Ligheden i det græske og latinske Sprog viser en fælles Oprindelse; som det synes ere Pelasger gaaede over til Italien, hvor Etrusker og Latiner skulle være opstaaede ved deres Blanding med gammelitaliske Stammer. I det egentlige Grækenland bleve Hellenerne, en med Pelasgerne beslægtet Stamme fra det sydlige

Epeiros, senere det herskende Folk, af hvis talrige Forgreninger den doriske, aioliske og ioniske Stamme betegne Hovedforskjellighederne i det helleniske Væsen. Hellenerne naaede Hødepunctet af den Cultur, hvortil den antike Verden var istand. I tidlig og livlig Samfærdsel med de ældste Culturfolk, bearbejdede de, hvad de modtog af disse, til deres selvstændige Eiendom. Selv deres politiske Sondersplittelse var velgjørende for den aandelige Udviklings Frihed og Mangfoldighed. Den samme aandelige Trang og Lyst til Bedrift, som i deres Hjem blev Spiren til saamangt et stort Værk, gjorde dem ogsaa ofte Hjemmet for trangt og drev dem ud paa Havet for at forsøge de fremmede Lande. Phoenikerne bleve fortrængte fra Herredømmet over Middelhavet; dette og det sorte Havs Kyster bevoxtes med græske Colonier. Selv Grækenlands politiske Forbedrelse blev en Seier for Hellenismen. Makedonerne, der betvang Grækenland, havde af alle dets Videnskaber og Konster ikke tilegnet sig nogen anden end Krigens; den gjorde dem vel til Grækenlands Seierherrer, men Alexanders Erobringer fik først deres rette Betydning derved, at de banebød den græske Dannelse Vej over hele den vslige Deel af den Kreds af Lande, Oldtiden kjendte.

Ligesom Osten blev helleniseret, saaledes blev den vestlige Verden romaniseret. I Italien boede Folkestammer af meget forskjellig Herkomst: Kelter, Iberer, Illyrier; indvandrede Pelasger havde blandet sig med forskjellige af de oprindelige Stammer. Til de mægtigste hørte Etruskerne, et Folk af en tidlig og høi Cultur, der dog ved hierarchisk-aristokratisk Kastevæsen og Folkets Trældom minder om den ægyptiske og syntes at stivne og henvisne ligesom denne; Latinerne, et agerdyrkende Folk, forenede i et mægtigt Forbund; endelig Sabinernes Folkefamilie, hvoraf Samniterne maaskee vare Italiens tappreste, æbleste

og frihedskjærligste Folk. Dem alle betvang Romerne, et Folk uden Nationalitet, opstaaet, efter sit eget Sagn, ved et Tilfælde, med Rette indviedt Krigens Gud som Stifter og Beskytter. Thi de stridende Bestanddele, hvoraf Romerstaten var sammensat, disse Stænder, der stode mod hinanden, ikke som politiske Partier, men som fjendste Folkestammer, kunde ikke paa anden Maade holdes sammen end ved Trykket af den udbortes Nød; kun uophørlige Angreb af udbortes Fjender reddede Rom fra at styrte sammen ved indre Tvedragt. Og netop denne Følelse af Statens Stilling til hele den øvrige Verden, Bevidstheden om Nødvendigheden af bestandig fortsat Kamp og Seier blev Romernes Nationalitet. Deraf den sikke aldrig vaklende Gang i alle Roms Foretagender. Efter Nederlag er Talen aldrig om at gaae ind paa usordealagtige Fredsbetingelser, men kun om at samle alle Kræfter til den sidste afgjørende Kamp; efter Seiren om at forfølge og fastholde dens Resultater uden Tøven.

Over et halvt Aartusinde kjæmpede Rom, inden det vandt Herredømmet over Italien; derpaa endnu een Gang om sin Eksistens (med Hannibal); fra den Tid kun om Herredømmet over Verden. Da Keiserdømmet var størst, strakte dets Grændser sig hiinsides Rhin og Donau, i Africa til Sahara, i Vestasien til Euphrat. Men imedens den vestlige Deel ved romerske Militaircolonier og romersk Forvaltningssystem blev i Sprog og Skik romaniseret, vedblev i den østlige græsk Sprog og Dannelse et være herskende, og den følgende Deling af Monarchiet havde saaledes sin naturlige Grundvold.

Skjther.

I de uhyre Steppelande, der strække sig langs Donaus nordlige Bred og det sorte Hav dybt ind i Asien, boede Skj-

thernes Horder. Hvad Oldtidsens Forfattere meddele om dem, passer ogsaa i vor Tid paa Mellemasiens Nomader. Om de hørte til den mongolske eller til den tyrkiske (tartariske) Folkstamme, lader sig ikke afgjøre; i ethvert Tilfælde tilhørte de Asien. Persien følte deres Røvertog; i Europa er deres Historie aldeles passiv. Donau overstred de ikke; bleve de selv hjemløste af fremmede Erobrere (Darius, Philip, Alexander), saa drog de ind i Stepperne med al deres Eiendom og overlode Fjenden den unyttige og fortværede Erobring af det øde Land. Græske Handelskolonier langs med det sorte Havs Kyster bragte deres Varer til Europa; men af græsk Dannelse bleve de ikke berørte. Efter Alexanders Tid forsvinder deres Navn, saaledes som kun Nomadehorder kunne forsvinde; Bevægelse mellem de germaniske og andre Nabostammer have maaskee drevet dem tilbage til deres asiatiske Hjemstævne, hvor de have tabt sig blandt Mængden af beslægtede Horder. I deres Sted nævnes ved Donau Geter, Jazyger, Sarmater, der snarere synes at staae i Forbindelse med de senere optrædende Stammer.

Iberer.

Over hele den pyrenæiske Halvø og hiinsides Bjergene til Garonne boede Ibererne, af Romerne kaldte Hispaner, deelte i mangfoldige Stammer. I den nordøstlige Deel synes en keltisk Indvandring at have givet et Blandingsfolk, Keltibererne, deres Oprindelse. Ibererne vare et Bjergfolk; Havet forsøgte de ikke; om Udvandringer eller Erobringstog fra deres Side melder Historien Intet. Mange Fremmede satte sig fast paa deres Kyster; Phoeniker og Græker fredeligt, for Handelens Skyld; thi Landet havde Overflod paa ædle Metaller og andre kostbare Producter; Karthager og Romere kom som Erobrere. Men

skjøndt de saaledes ikke toge virksom Deel i Oldtidens Historie, har denne dog opbevaret flere Træk, der betegne dem som et Folk med ædle og dygtige Anlæg. Den roser dem for Tapperhed og Udruelighed, sjeldne Dyder hos Barbarer; deres Tapperhed godtgjorde de ikke blot som karthagiske og romerske Reietropper; men endnu mere ved deres eicndommelige Duelighed i Forsvarskrigen, hvorved de fortræffelig forstode at benytte deres Lands Bjergnatur, ligesom de ogsaa oftere i Forsvaret af deres befæstede Stæder viste den heltmodigste Standhaftighed og Selvopoffrelse. I den anden puniske Krig bleve de karthagiske Districter paa Østkysten erobrede af Romerne; men først efter tohundrede Aars Kamp, i hvilken Romerne ikke sjelden vandt Seiren ved Troløshed og altid benyttede den med Grusomhed, og hvori Biriathus, Numantia, Scrtorius og Rantabrerne ere de meest glimrende Navne, lykkedes det at overvælde og efterhaanden romanisere Landet. Efter Romerrigets Fald hjem søgtes det af ødelæggende Folkevandringer; Vestgotherne havde netop gjort sig til Herrer, da Araberne brøde ind og erobrede Landet, hvorfra de først 800 Aar senere fuldkommen fortrængtes. Under disse Folkeblandinger har dog en Levning af det gammeliberiske Folk og Sprog vedligeholdt sig i Navarra og Bisciaia, hvor Basterne, Rantabrenes Efterkommere, endnu stedse bevare en vis national Selvstændighed.

Kelterne.

Den største og vigtigste af de Folkestammer, Romerne underkastede sig, var Gaerne (som de selv kaldte sig), eller (som Grækerne omdannede Navnet), Kelterne. De beboede de brittiske Øer, Gallien (mellem Garonne og Seine), Dore-Italien, Alpe-landene til Pannonien; Grene af den keltiske Stamme strakte sig igjennem Italien (Umbreerne vare af keltisk Herkomst), det nord-

østlige Spanien, hvor de vare blandede med Ibererne, og Nord for Seine, hvor Rymrer eller Bulger vare et keltisk germanisk Blandingsfolk.

Deres eget Sagn om deres Stammes Vandring fra det fjerne Osten, „fra Sommerens Land over Taagehavet“ til det forhen øde Britannien og Armorica giver lidet Oplysning om deres Oprindelse. Deres Udvandringer mod Vest skulde være begyndte omtrent 600 Aar f. Chr. De vandrende Starker, der hjemsogte Italien og Grækenland, synes at have været blandede med Germanner. Medens Etruskerne kæmpede mod Romerne i Syden, trængte Kelterne dem fra Nord og styrkede 390 over Rom, som den blodige Dag ved Allia nær havde tilintetgjort. Omtrent et Aarhundrede senere brode keltiske Sværme ind i Thracien og Makedonien, omgik Thermopylæ og opfyldte Landet med Mord og Ødelæggelse; men i Kampen om det hellige Delphi fandt Grækerne deres Mod igjen og tilintetgjorde Barbarerne (279). En af de flygtende Starker udbredte Kelternes Navn til Lille-Asien (Galatia). Efter den første puniske Krig blev Kelternes sidste store Indfald i Italien tilbagedrevet af Romerne efter Seiren ved Tulamon 225; Hannibal forstærkede sin Hær med dem; efter hans Fordrivelse maatte de underkaste sig eller tye til Alperne. Fra nu af hjemsogte Romerne dem i deres Stammelænder. Med Aaret 125, da Masilia paakaldte Romernes Hjælp, aabnedes Kampen om det transalpiniske Galliens Erobring; med Kraft blev den først ført af Cæsar (58), der fra Alperne begyndte den niaarige Ødelæggelseskrig, som endte med Undertvingelsen af hele Landet. Alpefolkene bleve under Augustus efter den heftigste Modstand overvældede af Tiberius og Drusus, og Rhin og Donau bleve Grændsen for Keiserriget.

Mellem Seine og Maas boede de keltogermaniske Rymrer (hvortil Bulgerne horte). Af disse var allerede for Cæsars Tid

en stor Udvandring foretagen til Britannien, som de af dets høie Ryster gave Navnet Albion (Hollandet). De brittiske Kelter vege tilbage for de Indtrængende, deels, som det synes til Erin (o: den vestlige D, Romernes Flene, Hibernia, Irland), hvor de førte Navnet Skoter, der skal betyde Flygtninge, deels til de nordlige Bjergegne, hvis høiere vestlige Deels Beboere kaldte sig Kalebonier (o: Bjerghæler), medens det lavere østlige Landstrøgs Indbyggere af deres sydlige Naboer kaldtes Peghter (Røvere). Den Understøttelse, Gallerne havde erholdt fra deres Stammebrodre i Britannien, gav Anledning til to Tog af Cæsar, hvis Seire dog ikke førte til nogen Erobring. Næsten i hundrede Aar gjorde Romerne intet nyt Forsøg; men Landets Søndersplittelse i mange smaae og indbyrdes fjendtlige Stammer opmuntrede Claudius, hos hvem en fordreven Dyrører havde søgt Bistand, til at aabne en Erobringskrig, og gjorde det muligt efter lange og blodige Kampe at forvandle en Deel af Landet til Provinds. I den vestlige bjergfulde Deel (Wales og Cornwall) vedligeholdt dog Indbyggerne, skjøndt som Romes Forbundne, deres nationale Selvstændighed, og i Norden hvilede aldrig Grændsekrigen mod Kalebonier og Peghter, som Romernes Muur mellem Elvde og Forth ofte var utilstrækkelig til at standse paa deres røveriske Tog.

Da Folkevandringen nødte Romerne til at samle hele deres Magt til Italiens Forsvar, bleve ogsaa de i Britannien staaende Legioner tilbagekaldte 410; og et udtrykkeligt Edict af Honorius overdrog Landets Bestyrelse og Forsvar til de Indfødte selv. Men efter halvfjerde Hundrede Aars romerske Despotisme forstode de ikke at være frie, og hemsøgte af deres nordlige Naboer, grebe de til et romersk Middel; de indfaldte til deres Forsvar Sarerne, hvis vilde Søroverflokte allcrede fra det 2det Aarhundrede havde hærget paa Rysterne af Nordsven. Saaledes havde de selv

ledet Folkevandringens Strøm over deres D. Thi stedse nye Sværme fulgte efter de først ankomne, og dreve ikke blot Pegtterne tilbage, men bemægtigede sig selv Britannien efter en lang Udryddelseskrig mod de Indfødte. Levningerne af det kymriske Folk søgte Tilflugt deels i Armorica, hvor allerede tidligere en af Romerne overført Krigercoloni fra Britannien havde bidraget til at vedligeholde den gamle Nationalitet, deels til de vestlige Bjerge, hvorhen Romermagten selv ikke ret havde kunnet naae. Herfra fortsatte de Kampen igjennem mange Aarhundreder med Tapperhed og ofte med Held. Kong Arthur og hans Helte (i det 6te Aarh.) have givet Middelalderens Digtere Stof til utallige Sagn og Sange. Angelsaxerne betvang dem aldrig ganske; først under de normanniske Konger (Edvard I 1284) blev Wales underkastet England.

Kort efter Romernes Bortgang droge Skoter fra Irland til Kaledonien, betvang de i den lange Kamp mod Romerne meget spækkede vestlige Stammer og fortsatte ligesom Pegtterne Angrebene paa det sydlige Land. I det 9de Aarhundrede underkastede de sig ogsaa Pegtterne, og Navnet Skotter og Skotland fik sin nuværende Betydning. Gjennem hele Middelalderen var Krigene paa Grændserne næsten uafbrudt; ødelæggende Indfald fra Skotternes, gjentagne Erobringsforsøg fra Englændernes Side. Det stuartiske Kongehuus forenede 1603 ved Arven af den engelske Throne hele Den Storbritannien til eet Rige.

Irlands Frihed var ikke bleven angrebet af Romerne. Afsondret fra det øvrige Europa bevarede det, ogsaa under de ødelæggende Angreb af de normanniske Vikinger, sin Selvstændighed, indtil Henrik den Anden af England, begunstiget af Tvedragt mellem Landets Fyrster, begyndte dets Erobring. Den fuldførtes først under Elisabeth; men Stammehadet mod Englænderne, efter Reformationens Indførelse i England forstærket ved Religionshad,

brød ofte ud i voldsomme Oprør (Blodbadet paa de engelske Protestanter under Carl I), som af Englænderne fuedes med frygtelig Haardhed (Cromwell); Englænderne have altid behandlet Landet som en crobret Provinds og betragtedes til Gjengjæld af de Indfødte som fremmede Volds herskere, hvis Herredømme man kun venter paa en gunstig Leilighed til at løsrive sig fra. I vore Dage er denne Stemning og Ønsket om en national Selvstændighed endogsaa traadt frem med forsøgt Styrke (Repealbestræbelserne, D'Connel) og det hører til den engelske Regjering's vanskeligste Opgaver at sikke Freden i Irland.

I Gallien havde den keltiske Nationalitet allerede før den romerske Erobring modtaget megen Paavirkning af fremmed Kultur, ved Samkvæmmet med de græske Mantesæder paa Syd-kysten; under Romerne blev den hurtig udslettet, saa at i det 5te Aarhundrede kun ubetydelige Levninger af Sproget vare tilbage; rene og længst bevarede den sig paa de brittiske Øer; den gamle kymriske Dialect lever tildeels endnu i Wales og Bretagne, ligesom den ægte keltiske i Høistotland (gaeliske) og Irland (ersiske); det er de wallisiske Kroniker, (forfattede i Mid-delalderen deels paa Latin deels paa Wallisisk) der, i Forbindelse med de romerske Forfatteres Efterretninger, ere Kilden til Kundskaben om Kelternes Væsen og Færd. Det fælles Nationalmærke for Kelterne var den druidiske Kultus. Dens Hovedsæde var Britannien; derfra hente de galliske Druider Underviisning. Druiderne vare, ligesom Østerlandets Braminer og Mager, en sluttet Orden af Præster, der ved mundtlig Overlevering opbevarede deres hemmelige Lærdomme om Guddommens Væsen, Verdens Ophav og Naturens lønlige Kræfter. De lærte Udødelighed og Sjælens Vandring gjennem flere Legemer for at luttres til Salighed. I Solen, Maanen, Jorden tilbade de Nabenbaringer af Guddommen, som de ærede ved blodige Offere, ogsaa

af Mennesker, og med Gaver, der undertiden nedsendtes i hellige Floder og Søer (Søen ved Toulouse); Egen var dem hellig fremfor alle Træer: af den plukkede de under hvitidelige Skikke Mistelen, der brugtes som undervirkende Lægemiddel. Billeder og Templer kjendte de ikke; de hellige Steder betegnedes ved Steensætninger af forskjellig Art, concentriske Kredse, Altare, vældige Steenhoie af hvilke endnu mange findes rundt om i Landet (Stonehenge ved Salisbury); deres Hovedhelligdom var paa Mona (Anglesea): den blev Centrum for den nationale Modstand mod Fremmedherredømmet og derfor med Magt forstyrret af Romerne efter et fortvivlet Forsvar af Druiderne. Coelibat og fuldkomment Eremitliv forekom blandt Druiderne og stod i høi Agtelse; men var ikke nogen almindelig Regel. Ogsaa Qvinder kunde have Deel i Ordenens Myscier (s. Ex. Maanens Præstinder paa Sena ved Finisterre).

En valgt Overdruide sikrede Eenhed og Sammenhold i dette Hierarchi, hvis Magt over Folket var meget stor; Druiderne vare Dommere og gave saaledes Lovene Religionens Indvielse; de havde Magten til at lyse Forbandelse over Forbrydere og Helligdommens Foragtere, og en saadan Bansættelse var tillige en Udstødelse af alt menneskeligt Samsund.

Druiderne, idetmindste de galliske, kjendte græst Bogstavskrift, og der omtales en hellig Teguskrift af 16 Plantebilleder; men deres Lærdomme foredroge de kun mundtlig i en eiendommelig treleddet Form (Triader); tyve Aar maatte deres Lærlinge anvende paa at erhverve sig den Videnskab, som udfordredes til Opdragelsen i Ordenen.

Poesie og Videnskab vare hos de ældste Folk altid betragtede som nærbeslægtede; ogsaa de druidiske Triader vare affattede i metrisk Form. Derfor sluttede sig nær til Druiderne Barderne, som ved Harpen sang om Guderne og Heltenes Bedrifter;

de hørte til Kongens og Høvdingers Omgivelse og stode i høi Ære; da Druidernes Orden opløstes, dannede de et formeligt Samsund, der bevarede den gamle Visdom og hvoraf Levninger fandtes endnu langt ind i den nyere Tid.

I Folkets Forfatning er den patriarkale Form fremtrædende. Hver Stamme (Clan) havde sin Hovding eller Ældste, der udøvede en temmelig betydelig Magt; Eiendomsfællesskab har maa skee tidligere fundet Sted, men siden udviklet sig derhen, at ethvert Medlem af Stammen havde en ligestor Jordlod; dog var Besiddelsen ikke arvelig, og enhver ny Stammehovding kunde foretage en ny Deeling. Stemmeret i de offentlige Anliggender havde enhver Fri; selv Dvinderne vare ikke udelukkede derfra. Adelen var ikke en afsluttet Kaste. Deelagtige i dens Forrettigheder (hvortil hørte dobbelt Jordlod) vare Dommere, Barde, forskjellige Slags Kunstnere og Haandværkere, enhver Fri kunde saaledes opnaae Adel, ligesom den Adelige kunde miste den. Trællene synes at have været Fælleseiendom; de bestode meest af Krigsfanger; dog kunde Trældom ogsaa idømmes som Straf. En Træl kunde opnaae Friheden og med den tillige Jordeiendom og Optagelse i Stammen; men det gjaldt kun ham personlig; en Trælleslægt kunde kun ved en gjennem flere Slægter gjentagen Forbindelse med frie Dvinder opnaae arvelig Frihed. Forskjellen i Stand og Rang var noie betegnet med udvortes Kjendtegn, Antallet af Klædningens Farver (den brogetfarvede Plaid, som Bjergstotterne endnu bruge, er en ældgammel gaelisk Dragt).

Kongens Magt var omtrent indskrænket til den høieste dømmende Myndighed. Ofte dannede flere Stater et Forbund, med en fælles valgt Overkonge og en Raadsforsamling af Udvalgte fra alle Stater.

Christendommens Indførelse gav den keltiske Cultur en ny

særegen Udvikling. Gallien var hurtigt erobret af Romerne, og blev ligeledes hurtigt aldeles romaniseret; dets Religion, som allerede tidligere havde optaget græske Elementer, blev nu saa gennemflettet med romersk Mythologi, at dens oprindelige Stikelse næsten var ukjendelig; da Christendommen begyndte at udbrede sig, havde den samme Stilling der som i de øvrige græsk-romerske Lande. Britanniens Erobring foregik mere end et Aarhundrede senere, og omtrent ligesaa tidligt ankom maaſkee Christendommens første Forkyndere, rimeligviis fra Lilleasien over Gallien. (Denne Oprindelse synes bedst at forklare den Afvigelse fra den romersk-katholske og Tilnærmelse til den orientalske Kirke i flere Puncter f. Ex. Ansættelsen af Paaskefestens Tid, som bestod i den gammelbrittiske Kirke ligeindtil den fuldkomne Underkastelse af Wales). Den fælles Forfølgelse, Druidismen saavelsom Christendommen maatte lide af Romerne, gjorde maaſkee deres indbyrdes Sammenstød mindre skarpt; Tilknætningspuncter manglede ikke, f. Ex. Druidernes billedløse Cultus, deres oprindelige Monotheisme, Læren om Udobelighed og en Gjengjældelse hiinsides, deres asketiske Liv; og Christendommens Forkyndere synes her i en ganske usædvanlig Grad at have lempet sig efter Folkets gamle Forestillingsmaader. Saaledes fandt en mærkbarlig Overenskomst Sted mellem den nye Lære og den gamle Form, hvorved hiin trængte saameget dybere ind i hele Nationaliteten; de kristelige Lærere optraadte paa samme Maade som de druidiske Viismand og betragtedes som saadanne af Folket. Da efterhaanden Barterne traadte ind i Druidernes forrige Stilling, og i det 6te Aarhundrede af Merddin (Sagnets Merlin) organiseredes til en sluttet Orden, vandt Christendommen i dem et saameget fastere nationalt Holdpunct, da Barterne ved deres Talrigbed og ved deres Omvanken blandt Folket udøvede samme Indflydelse paa dette, som i den

senere Middelalder de ombændrende Munk. Paa samme Maade som i Wales udbredtes Christendommen i Irland, hvor den hellige Petrus ansees som dens Hovedapostel (i 5te Aarh.); herfra drog i Slutningen af det 6te Aarh. den hellige Columbo til Skotland og stiftede paa Den Zona, (nu J. Colmhill) under Form af et Druides eller Bardesamfund et Munkelovst, (Culdeerne) hvorfra mange Missionairer udgik og som i Middelalderen var Midtpunctet for den kirkelige Lærdom i Skotland. Rigtignok vandt den christelige Lære paa denne Maade ikke i Reenhed, thi i Folkets Forestillinger blandedes de katholske Helgenlegender med de gamle Sagn om Alfer og andre Naturaaander, om Troldmænd og Feer til en broget Dvertro, hvoraf endnu mange Spor have vedligeholdt sig.

Da Angelsaxerne erobrede Britannien, vare de visde Hedninger, og den christne Kirke led haardt under deres Forsølgelse. Den nationale Modstand mod de fremmede Erobrere vandt derved i indre Styrke; den var en Kamp for Altet og Arne, for Alt, hvad der er et Folk helligt og dyrebart, og derved vel skiftet til i de senere Slægters Erindring at udsmykkes med al Poesiens Herlighed. Helten i denne Kamp var Kong Arthur († 537). Om ham og hans Riddere ved det runde Bord, om deres Bedrifter og Eventyr, deres Sogen efter den hellige Gral, (Bægeret med Jesu virkelige Blod), om den vise Merlin, alle Magers Fyrste, dreie sig de wallisiske og bretoniske Sagn og Bardesange; disse have siden givet Stoffet til Middelalderens fra Normannerne udgaaede Ridderpoesi, hvori katholske, druidiske og selv græsk-romerske Myther paa den selsomste Maade slynge sig i hverandre.

I Wales og Irland maatte det gammelkeltiske Væsen ved Underkastelsen under England opgave sin Stilling og trække sig tilbage til det lavere Folkeliv. I Skotland holdt det sig

længst, fordi Landet blev forenet med England paa fredelig Maade og beholdt sin selvstændige Forfatning. Clansforfatningen var der med Kaleboniens Undertvængelse af Skotterne bleven til et meget haardt Lehnforhold, hvori Clanshøvdingen (Kaird) havde en fuldkommen despotisk Magt over sine Undergivne (Scallaghs); medens derimod Regjeringens Magt over de urolige Høvdinge som oftest var meget ringe. Landets Natur henviste Indbyggerne især til Jæger- og Hyrdelivet og befordrede deres Tilboielighed til roverske Angreb paa Naboerne. Saaledes kunde de, ligesom Irkenens Beduiner, bevare det gamle Præg lige til den nyere Tid. Endnu i forrige Aarhundrede, i Prætendentens Krige, saae man dem komme ned fra deres Bjerge i deres ældgamle Dragt, hver Clan med sin Varde og Sækkpiber; og den vilde Tapperhed, hvormed de, halv nøgne og blot væbnede med deres lange Slagsværd, styrte sig mod Fjenden, minder aldeles om de gamle Kelter. Først efter Seiren ved Culloden (1746), bragte den engelske Regjering Heilandene til Underkastelse, og forandrede med det samme den gamle Forfatning, indskrænkede Lairdernes Magt og tvang dem til en fredelig Levemaade.

Germaner.

Kelternes Naboer paa deres hele Ostgrændse og hyppigt blandede med dem vare de tydske Folkstammer. Deres ældste Boliger i Europa synes at være den nordtydske Lavsette med ubestemt Grændse mod Ost. Navnet Tydske forekommer i den ældste Tid i "Teutoner" og mange andre Stammenavne af samme Rod. Germaner kaldte Romerne dem, uden at dette Navns Oprindelse med Visshed kan angives. Det tydske Navn blev først længe efter det karolingiske Riges Undergang den almindelige Nationalbetegnelse. Skjøndt de vare Oldtiden be-

kjendte ved Pytheas Reiser (330 f. Chr.) og ved Ravhandelen, der dreves fra deres Nordkyst over Land til de græske Stæder i Syd-Gallien, og skjondt et Angreb af nogle germaniske Stæder (Cimbrier og Teutoner) havde bragt Rom i en stor, dog forbigaaende Fare, er det først paa Reiseriget's Tid, de egentlig træde ind i Historien. I legemlig Hensende ere deres blonde Haar og blaae Øine de Kjendemerker, der stille dem fra Sydeuropæerne og vække disses Opmærksomhed. Deres Sæder og Levemaade skildrer Tacitus vel med den kjendelige Hensigt at fremstille et Naturfolk i sin friske, ungdommelige Kraft som straffende Modbillede til Roms Forfinelse og Unatur, men dog saaledes at Folkets virkelige Charakter tydeligen kjendes. De vare et haardt Krigerfolk, der foragtede al fredelig Syssel og overlod dem til Dvinder og Trælle. Kjærlighed til Frihed og Ære, Tapperhed og krigerisk Trost, hoi Agtelse for Dvindesjønnet ere de ædlere Træk, Umaadelighed i Drik og rasende Spillesyge Skyggesiderne. Om deres Religion vide vi meget lidet. I hellige Lunde og paa Hoie tilbage de usynlige Gudsdomme, som de ogsaa offrede Mennesker. Hos nogle Stammer var Herthas Dyrkelse et Slags Forbunds cultus. De udforskede Gudernes Billie ved Barsler og Spaadomme; Præster og vise Dvinder node stor Ærbødighed. De troede paa Livets Fortsættelse efter Døden og gave den Døde derfor Vaaben og Redskaber med i Graven. Dvindsdyrkelsen fandtes kun hos de Stammer, hvis Historie viser hen paa en skandinaviske Oprindelse.

Hvorledes deres Indtrængen i de romerske Lande frembragte en total Forandring i alle Samfundsforhold, og hvorledes deres Optagelse i den kristne Kirke blev Begyndelsen til en aldeles ny Culturtilstand er Hovedindholdet af Middelaalderens Historie. Her skal kun meddeles en Oversigt over deres til forskjellige Tider forandrede Stilling i Europa.

Fra Begyndelsen af deres Historie finde vi dem deelte i to Hovedstammer: De egentlige eller Nedre-Germanerne i faste Boliger langs med Nord- og Østersøens Kyst, og Sveverne i bestandig Vandring fra Nordost mod Sydvest. Ost for begge boede Gotterne, en Green af den skandinaviske Stamme, indvandret over Østersøen og derfra giennem den østeuropæiske Slette ned til det sorte Hav, hvor vi finde dem ved Folkevandringens Begyndelse. Til de tydske Folk kunne de forsaavidt regnes, som de paa deres lange Vandring ved mangfoldig Berørelse vare blandede med disse og deeltog i deres Bevægelser.

Romerne nævne en Mængde forskjellige germaniske Stammer, hvis Navne i Tidens Løb forsvinde eller komme frem igjen paa et heelt andet Sted; ofte gaaer en almindelig Betegnelse over paa en enkelt Stamme; ofte opstaaer et nyt Folkenavn af flere Stammer eller ved en Forening af Skarer af forskjellige Folk til et fælles Krigsforetagende. De germaniske Kjendemærker i Sprog og Sæder ere fælles for dem alle; men om en national Eenhed er der ikke Tale; de seide ikke blot indbyrdes, men træde for Sold i Romernes Tjeneste mod Landsmænd.

Flere germaniske Stammer vare, uvist naar, trængte frem til den venstre Rhinbred, hvor de boede blandt Kelterne og deelte disses Skjæbne. Et lignende Indfald (Ariovist) traf sammen med Cæsars Erobringskrig og blev tilbagedrevet af ham. Men de gjentagne Angreb fra denne Side foranledigede Augustus til et Forsøg paa at undertvinge Nordgermanerne. Efter at have sluttet Forbund med nogle af de nordvestlige Stammer (Bataver, Friser) trængte Drusus og Tiberius frem til Elben, men uden at opnaae nogen Underkastelse. Da siden Varus uforsigtigen vilde behandle et med Rom forbundet Folk (Cheruserne) paa romersk Viis som Uundersaatte; blev Følgen en forbitret Opstand og Legionernes Tilintetgjørelse i Teutoburgerstoven. Germanicus

gjenoprettede de romerske Vaabens Ære, men udvidede ikke Rigets Grændse, og Hermans Tanke, at forene alle de tydske Stammer i et stort Forbund, kunde være bleven Rom fordelelig, hvis hans Laidsmænd havde været istand til at forstaae den. Medens han udførte den i Nordtydskland (Theruserforbundet), havde Marbod ved Donau stiftet et Rige af Markomaner, under mere monarchiske Former. Hans Krig med Herman skaffede Rom Fred. Dog havde Keiseriget fundet sin Grændse. En Række af Casteller langs med Rhin og Donau og en Muur mellem begge Floderne betegnede dets defensiva Stilling. Langs med denne Grændse fandt i de følgende Aarhundreder en uophorlig Række af Angreb Sted fra tydsk Side. Det vilde være forgæves at søge en ledende Tanke i disse Bevægelser. Hunger driver nogle Folk ud af deres Boliger, fjendtlig Overmagt andre, atter andre tjene for Sold og Bytte Enhver, der vil bruge dem. Romernes Forsvarssystem bestod for det Meste i at tage enkelte Folkstammer eller Hære i deres Sold; som Betaling erholdt de hyppigt en Landstrækning til Bolig, og ikke sjelden tog man en Skare i Sold for at undgaae dens Angreb.

De asiatiske Folks Indtrængen i Europa gav disse Folkebevægelser en anden Charakter; det var ikke længer enkelte Plyndringstog; det blev en almindelig Trængen af det ene Folk paa det andet, og som Følge deraf en saa voldsom Indstormen mod det romerske Riges Grændser, at dets svækkede Magt ikke længer kunde modstaae Strømmen, som i kort Tid oversvømmede og bortrev alle dets europæiske Lande. Denne store Folkevandring tager sin Begyndelse i Aaret 374, da Hunnerne gik over Volga.

Alanerne, et Folk af blandet Herkomst, meest asiatiske, havde nedsat sig mellem Volga og Don; de vare snart overvældede; en

Deel forløbe deres Boliger og gik Nord paa, Resten underkastede sig Hunnerne og fulgte deres Tog.

Vest for Don boede Gothernes mægtige og vidtudstrakte Folk. Efter deres egne Sagn vare de komne fra Skandinavien over Østersøen; deres Religion var odinsk, deres Fyrster, ligesom Nordens Kongeslægter, af Afernes Blod. De beherskede alle Folkestammer i de Landstrækninger, de havde gjennemvandret paa deres vei fra Østersøen mellem Weichsel og Niemen, gennem Ukraine til det sorte Hav; mod Vest strakte de sig langs Donau til Theis. Dnicper deelte dem i Ost- og Vestgotther. Siden det 2det Aarhundrede havde Romerne lært dem at kjende ved deres frygtelige Plyndringstog ikke blot over Donau, men over det sorte Hav til Lilleasien, hvorfra de bortslæbte Bytte og Fanger i umaadelig Mængde. Under afvexlende Nederlag og Seire havde Keiseren med Moie vedligeholdt Grændsen; først Constantin havde været istand til at skaffe Riget en længere Fred. Mangfoldig Bevægelse med Riget, gothiske Skarers Ophold i dette som Leietropper, og romerske Fangers blandt Gottherne havde bidraget til at udbrede Christendommen tidligt iblandt dem og med den en høiere Dannelse end de fleste andre barbariske Stammer paa denne Tid havde opnaaet.

Østgottherne kunde ikke modstaae Hunnernes overvældende Mængde; de fleste underkastede sig, Nogle flygtede til Vestgottherne. Disse forsøgte ikke den haablose Kamp; de vege tilbage og bade Romerne om Land Syd for Donau; til Gjengjæld vilde de vogte Grændsen. Der blev indrømmet dem Bolig i Moesien (deraf Moesogotther); men de romerske Embedsmænds Uredelighed fremkaldte en heftig Opstand, i hvilken Keiser Valens faldt, og hans Hær tilintetgjordes ved Adrianopel. Theodosius bragte dem til Ro, mere ved Klogskab end Magt. Men efter hans Død 395 kunde det deelte Rige

ikke længer modstaae dem. Under Marik trængte de ødelæggende frem, heelt ned i Peloponnes, og afnodte det østlige Rige en ydmygende og fordærvelig Fred. Derpaa vendte de sig mod Italien; vel bleve de slagne af Stiliko med Anstrængelse af Rigets yderste Kraft; men de brandsatte Rom, og gjentog Angrebene, saa at der ikke var andet Valg end at kjøbe en Fred af kort Varighed; da Rom efter Stilikos Mord ingen Feltherre havde mere, blev Italien atter hærget, Rom selv indtaget og plyndret (410). Haabet om Afrikas Rigdomme loffede dem over Havet; men Toget hindredes ved Mariks Død. Endnu var Italien i deres Hænder; da greb Keiseren til det gamle Middel; han sluttede en Overenskomst med dem, at de skulde tilbageerobre Spanien fra de der indtrængte Barbarer. Til Betaling fik de Aquitanien.

Efter Mariks første Tog var Italien blevet hjemsogt af et endnu mere ødelæggende Indfald. Ved Hunnernes Fremtrængen var der fremkommen en Strømning mod Nord af de slaviske og andre Stammer, der berørtes af dem; de nordligt ved Østersven boende Folk vare vegne tilside for dem og vendte sig mod Sydvest. En af flere saadanne Stammer sammensat Hær, som hvis Hovedbestanddele nævnes Alaner, Bandaler, Burgunder og Svever, brød under Radegast ind i Italien. Stiliko slog ogsaa denne Sværm tilbage; men for at beskytte Italien havde han maattet trække Legionerne bort fra de transalpinke Lande; den slagne Hær vendte sig forstærket med nye Stærker mod Rhin og drog gennem Sydgalien (hvor Burgunderne satte sig fast mellem Rhone og Saone) ned i Spanien, som de efter frygtelige Ødelæggelser deelte imellem sig. Sveverne beholdt Gallien, Alanerne Lusitanien, Bandalerne deels den nordlige, deels den sydlige Kyststrækning, hvis Navn (Andalusien) endnu minder om dem. Derfra førte Genskrif dem 427 over til Afrika, hvor de ved deres forfærdelige

Udelæggelser have fikket deres Navne en sorgelig Uforgængelighed. Det Rige, de der havde oprettet, var kun en kort Tid endnu det romerske farligt. Folkets hurtige Degeneration og indre Tvedragt gjorde det efter et Aarhundredes Forløb til et let Bytte for Belisar.

Vestgotherne opfyldte troligt det paatagne Hverv; de erobrede Spanien tilbage, overgave det til Keiseren og modtog det dem anviste Land i Sydgallien, hvor Toulouse blev deres Hovedstad. Men med det vestlige Riges Opøsning udbredte de igjen efterhaanden deres Magt over hele Spanien, medens til samme Tid Frankernes Fremtrængen efterhaanden berøvede dem deres Besiddelser Nord for Pyrenæerne.

De vare kun kort i uforstyrret Besiddelse af deres nye Hjem. Araberne havde udbredt deres mægtige Rige omkring hele Middelhavets Sydkyst og truede nu Europa. Forræderi aabnede dem Spanien, og eet eneste Slag (ved Xeres de la Frontera 711) tilintetgjorde for lang Tid Vestgothernes Herredomme. Folkets Tappreste flygtede til de asturiske og cantabriske Bjerge og fortsatte derfra næsten i 800 Aar Kampen for at vinde det Tabte tilbage. Ved det spanske Chalifat's kort derpaa følgende Adskillelse i flere Smaastater blev det muligt for de smaae christne Stater (Leon, Asturien, Navarra) at udvide sig ved Erobringer og Underkastelse af enkelte af disse Riger; men først efter at de forskellige Smaaherskaber vare samlede i to store Riger, Arragonien og Castilien, og disse atter ved Ferdinands og Isabellas Forbindelse havde forenet deres Kræfter, bleve de istand til at frarive Araberne deres sidste Besiddelse, Granada. Men denne Kamp var af største Betydning for Spaniens Folkeudvikling. Ikke blot Ridderaanden og Heltemodet bleve hævede ved den uafbrudte Strid for Korset imod de Vantroer; men ogsaa det fredelige Samkvem med Araberne gav den aandelige Udvikling

rig Næring. I Arabernes Stater var en stor Deel af Indvaanerne Christne; paa den anden Side kom efterhaanden mange arabiske Fyrstendømmer under Vestgothernes Lehnsherredomme; saaledes traadte paa alle Puncter af Landet begge Nationer i mange fredelige Berøringer. Og Araberne vare ikke blot vilde Erobrere; efter deres glimrende Heltetid fulgte en ligesaa glimrende Culturtid. I Handel og Industri, i Videnskab og Kunst, i Humanitet og dannede Sæder vare de langt forud for den Tids Christne. Landet blomstrede under deres Herredomme, prægtige Bygningsværker og endnu flere Ruiner vidne den Dag idag om deres Glands. Denne Periode var den, hvori den spanske Folkeaand rørte sig kraftigst, og den spiller Hovedrollen i Folkets Digtning. Men den mørke Intolerance, hvormed Seieren blev forfulgt og misbrugt, berovede Landet en stor Deel af dets virksomste Kræfter og lagde Grunden til dets Tilbagegang i Cultur og i Velstand.

Vestgotherne vare som Hunnernes Vasaler forblevne i deres Boliger. Efter det hunniske Riges Oplosning, hvortil de mægtigt bidroge, bleve de igjen uafhængige og farlige Naboer for det byzantiniske Rige. Den vestlige Deel af Pannonien blev dem indrommet paa de sædvanlige Betingelser. Theodorik var netop bleven deres Konge, da den sidste vestromerske Keiser blev stødt fra Thronen af Odoaker, som med de barbariske Leietropper af forskjellige Nationer søgte at danne et Rige i Italien. Theodorik førte, ifølge Overenskomst med Regjeringen i Constantinopel, hele det østgothiske Folk til Italien og grundede der et mægtigt og glimrende Herredomme 493. Skjøndt han herskede fredeligt og søgte at befæste sin nye Stat ved Love og en ordnet indre Forfatning, hvorved den romerske Statsform var hans Monster, var hans Anseelse og Indflydelse dog udbredt vidt over Italiens Grændser, og han blev ikke blot sit Folks, men hele Tidsalderens Helt, hvis Navn Folkesagnet har forherliget

og omgivet med den eventyrligste Glands (Didrik af Bern). Men det Rige, han havde stiftet, stod paa en vaklende Grund, fordi Gotherne aldrig smeltede sammen med Folket i det erobrede Land; derfor blev det under de indre Forvirringer efter hans Død muligt for Byzantinerne at erobre Italien tilbage allerede 553 (Belisar og Marsus), skjøndt Gothernes sidste Kamp var deres gamle Heltenavn værdig.

3 Ostgothernes Boliger i Pannonien vare Langbarterne dragne ind; deres Oprindelse var fra Nord; blandt Germanerne havde de nærmest sluttet sig til de svevise Stammer. Indkaldte af Marsus eller loffede af Landets rige Natur drog de 568 til Italien, hvoraf de hurtigt og let erobrede den større Deel. Pavia var Hovedsædet for deres Magt. Den Deel af Landet, Keiseren havde beholdt, styredes af Exarchen i Ravenna, og var i 200 Aar Gjenstanden for Krig med Langbarterne. Da de endelig havde erobret det, henvendte Paven sig om Hjælp til Frankerne, (Pipin og Carl), som efter Slaget ved Pavia 774 forenede det langbardiske Rige med det store frankiske. Navnet er vedblevet indtil vor Tid (Lombardiet).

Af de mangfoldige Sammenstød og Blandinger mellem de vandrende Folkestammer fremgik flere nye tydske Folk. Saaledes Alemanneres Folkeforbindelse (Svever, Schwaber) ved Oberrhin og Dredonau indtil Lech. Bairerne Ost for dem langs Donau til Pannonien. Thyringerne i Mellemtydskland med Saalefloden og Harzen, Sacherernes tappre og mægtige Folk fra Ems til Elben.

Paa lignende Maade var Frankernes Forbund opstaaet. Deres Bopæle var ved Nederrhin. For og under Folkevandringerne finde vi dem hyppigt i Romernes Tjeneste for Sold. Efterat Gallien var givet til Priis, gik ogsaa de over Rhinen; men først under Chlodovic bleve de et mægtigt erobrende Folk. Chlodovic,

i Begyndelsen kun Høvding over en enkelt Stamme, de saliske Franker, gjorde sig hurtigt ved Tapperhed og ofte ved Forræderi til alle Frankers Eneherster; derpaa maatte Riget i Soisous, den svage Revning af Romermagten i Gallien, underkaste sig; Alemannerne besejredes i et stort Slag, og Sciren blev ham Bevæggrund til at lade sig døbe; Thyrringer og Burgunder bleve statskyldige, Bretonerne erkjendte hans Magt, og, indkaldt og understøttet af de romerske katolske Provincialer og deres Geistlighed trængte han de arianske Vestgothers Herredomme i Sydgallien tilbage. Under hans Efterfølgere (Merovingerne) fortæredes Rigets Kraft i rasende Familiekrige; de Sidste af Stammen (les rois inert) overlode baade Regjeringens Byrde og deres Ære til deres arvelige majores domus, af hvilke Carl Martel i Slaget ved Tours 732, blev det christne Europas Bolværk mod Arabernes fremtrængende Magt; hans Efterfølgere toge Merovingernes Krone og fuldendte Frankernes Erobringer. Efter Langbarbernes, Sachsernes og Bairernes Underkastelse horte alle germaniske Stammer til det frankiske Rige. Alt Frankerne vare det første tydske Folk, der døbtes til den romerske katolske Christendom blev ogsaa i deres Erobringers Historie af Betydning; thi baade Vestgothier og Langbarder vare som Arianere afstyrede af Befolkningen i det dem undergivne Land, og Frankernes Indtrængen lettedes derved i høi Grad. Vestgothierne i Spanien bleve først ved deres Overgang til Katholicismen istand til at grunde et varigt Herredomme.

Mod Osten var imidlertid den tydske Grændse bleven væsenligt forandret. Under Folkevandringen havde næsten alle de nordlige og østlige Stammer forladt deres Boliger, og Slaverne vare rykkede ind i deres Sted. Paa Carl den Stores Tid var Trave, Elben og Saale Grændsen mellem Tydske og Slaver. I Syden strakte Bairernes Land sig længere østlig til Ens;

Ost for dem boede Avarerne. Carl erobrede Avarernes Land indtil Raab og gjorde Bohmerne og mange andre af Slaverne ved Elben statskyldige; men efter hans Død løsrev de sig og bleve endog under de sidste Carolinger Riget farlige (det store mæhrske Rige). Tilstanden paa Grændsen var vedvarende krigersk og fra tydsk Side for det Neste angribende. I Løbet af det 10de, 11te og 12te Aarh. oprettedes en Rjæde af Markgreviskaber til Vedligeholdelse og Udvidelse af Rigsgrændsen; i Syd Østerrig, (den avariske Mark) Steiermark, Kärnthén, Krain, mellem Saale og Elben Meissen, ved Havet den sachsiske Nordmark, østligere Mark Brandenburg; de fleste bleve Grundvolden for senere betydelige Fyrstendommer. Oprindeligén vare de at betragte som et Slags Militaircolonier i det fjendtlige Land, hvortil siden fredelige Colonisters Indvandring knyttede sig. Christendommens Udbredelse og Sikkring ved Anlæggelsen af Bispedommer fulgte med Erobringen og gik undertiden videre end den. Saaledes bleve Mæklenburg og Pomern christnede og traadte i Lehnforhold til Riget, medens ved talrige Indvandringér tydsk Sprog og Skik efterhaanden bleve herskende; Schlesien og Mæhren ligeledes; Bohmen bevarede vel sin Nationalitet, men indlemmedes i de tydske Rigslande og modtog Churværdsigheden. Og, ligesom ved Korstogene Ridderordener dannede sig til det hellige Lands Forsvar, saaledes opstod en lignende Orden, hvis Formaal var Kirfens Udbredelse blandt Hedningerne ved Østerseen, Sværdridderne i Lifland. Med dem forenede sig senere den tydske Orden, der efter sin Tilbagekomst fra det hellige Land modtog den polske Hertugs Opfordring til at erobre Preussen for Kirfen. Ved deres Tapperhed blev efterhaanden hele Preussen, Kurland, Esthland og Lifland christnet og med det samme opfyldt med tydske Stæder.

Skjøndt det var tydske Folkeslag, der havde erobret det romerske Riges forrige Provindsfer, vare disse dog ingenlunde derved bleve tydske Lande.

Den militairist strænge Genøformighed i den romerske Statsstyrelse taalte ikke nogen selvstændig Nationalitets Bedbiven i de erobrede Provindsfer. Saaledes blev det latinske Sprog alle de offentlige Forhandlingers Sprog, som det blev nødvendigt for Undersaatterne at tilegne sig, og hvis hurtigere Udbredelse befordredes ved de mange Militaircolonier, der bleve anlagte i enhver ny Provinds for at sikke Erobringen. Men det Sprog, der saaledes traadte istedetfor Landets oprindelige, var naturligviis ikke de classiske Forfatteres dannede Sprog; det blev udbredt ved Soldater og andre Colonister, og var det, som den romerske Almue talte (*lingua Romana rustica*). Det er en Selvfølge, at det i Henseende til Udtalen og mange Former atter i ethvert Land antog en særegen Provindsfarve, og at mange Ord af Landets gamle Sprog bleve bibeholdt.

Da Germannerne erobrede disse Lande, kom de ikke pludselig, langt bortefra; de havde i flere Generationer boet ved Rigets Grændser, under mangehaande Berøringer med dets Indbyggere, og Sproget var dem ikke ganske fremmed. De vare langt færre i Antal og stode paa et meget lavere Trin af Dannelse; desuden kom de til at boe adspredte blandt de gamle Indbyggere, og maatte tale disses Sprog for at gjøre sig forstaaelige. Paa den anden Side vare de Landets Herrestand; de beholdt meget af deres gamle Natur og Vaner, f. Ex. hele det krigeriske Væsen, og som Følge deraf mange Udtryk af deres eget Sprog; ligesom de neppe bekymrede sig meget om den regelrette Form af det Sprog, de maatte tilegne sig. Men den Maade hvorpaa Sproget taltes af dem kunde ikke blive uden Indflydelse paa de øvrige Indbyggere. De saaledes op-

staaede Sprog kaldes med et fælles Navn „Romanste,“ hos Nordboer og Tydske „Vælske“, og Landene hvori de tales Vælskland eller Valland (som det synes af et Ord, der betyder „fremmed“). I dem alle ere de fleste Ord af latinisk Rod, men med forandret Endelse; fælles Afvigelse fra Latinen ere bl. A. Mangelen af Casusendelsen, Artiklens Brug ved Substantivet, de personlige Pronominers Anvendelse ved Verberne, Tidernes Sammensætning ved Hjælpeverbet have o. s. v. I de enkelte Lande havde naturligviis enhver Provinds sine Dialecteieendommeligheder; men, naar en enkelt Provinds fik en overveiende Betydning, som Regjeringens Sæde eller af andre Aarsager, hvorved den blev Midtpunctet for Landets Dannelse, saa blev det dens Mundart, hvoraf et almindeligt Skriftsprog dannde sig.

I Italien, hvor det latinste Sprog tidligt var blevet det herskende, bleve de forskjellige Dialecter atter meget forskjelligt paavirkede ved Folkevandringen. I det Nordlige var det Langbardisk og Gothisk, hvormed det blandedes; i det Sydlige Arabisk, Frank-Normannisk, og sildigere Spanisk. Toskana var den Deel af Italien, der meest var bleven skaanet for Barbarernes Indtrængen; der havde Sproget altsaa kunnet bevare sig reuest; og den toskanske Dialect blev derfor tidligt den hoiere Dannelses Sprog (Vulgare illustre). Toskana var Hjemmet for Italiens berømteste Digtere (Dante, Petrarca); og Florents blev under den mediciske Fyrsteslægts Hovedsædet for Italiens Kunst og Videnskab; saaledes hævede den toskanske (florentinske) Dialect sig til hele Italiens almindelige Skriftsprog.

I Spanien havde det Romerske rimeligviis mere end andetsteds undertrykt Landsproget. Af de indvandrede Nationer vare de Alaners og Bandalers Ophold kun kort; Sveverne

derimod boede lang Tid i Besten. Vestgotherne bleve derpaa Landets Herrer; men i Begyndelsen af det Sde Aarhundrede trængte Araberne ind og beherskede lige til Slutningen af det 15de hele den sydlige Deel af Landet.

I den hele vestlige Deel af Landet, Gallicien og Portugal, blev den Dialect herskende, som senere ved Portugals politiske Adskillelse fra Spanien har uddannet sig til Skriftsprog, det nuværende Portugisfiske. I Midten havde det renere spanske (castilianske) Sprog Overvægten. Catalonien (den gamle spanske Mark) stod meget i Berøring med Sydfrankrig ved hyppige Forbindelser mellem Hofferne i Barcelona og Toulouse og ved provençalske Ridders Deeltagelse i Kampene mod Araberne; Sproget var det samme, som taltes i Provence. Da Barcelonas Grever erhvervede den aragoniske Krone, og Forbindelsen med Provence ophørte, blev den aragoniske Blandingsdialekt herskende, men veg ved Rigernes Forening efterhaanden for den renere castilianske, som blev Spaniens Skriftsprog. I det sydlige Spanien blev ved Arabernes Herredømme og deres overlegne Dannelselse det arabiske Sprog herskende ogsaa blandt de Christne, der stode under deres Herredømme (Mogaraber); det gik under med Arabernes Magt dog langsomt, og blev brugt i offentlige Documenter selv af de christne Konger i de fra Maurerne tagne Lande. I Andalusien, hvor der endnu findes Efterkommere af Maurerne (Moriskos), have ogsaa Spor af deres Sprog vedligeholdt sig.

Baskernes ældgamle iberiske Dialect, som dog er stærkt blandet med Spansk, er forhen omtalt.

I Frankrig taltes før Folkevandringen i'geledes det Romanske, der var opstaaet ved de iberiske, keltiske og kymriske Sprogs Fortrængelse af det Latinske. Det sydlige Land var længst under romersk Herredømme (Gallia provincia, deraf

Provence), og de indtrængende Vestgotter vare allerede tilbeels romaniserede. I Nordfrankrig derimod varede det længere, inden Frankerne tilegnede sig Landets Sprog, som de blandede med en Mængde nedertydske Ord. Saaledes var den sydligere, provencalske Dialect (*Langue d'Oc*), som ogsaa var udbredt over Catalonien, langt renere og mere dannet. Den pleiedes og udvikledes af de provencalske Digtere (*Troubadourerne*) og havde et politisk Holdningspunct i Toulouses glimrende Grevehof, hvis Glæde og Anseelse kunde kappes med selve Kongens. Men da Korstogene havde vaart den religiøse Begeistring og den ridderlige Lyst til Kamp og Eventyr, fremblomstrede i Norden den egentlige Ridderpoesi; den udgik fra Normannerne, hentede sit Stof af de bretoniske Sagn, og fandt sit Udtryk i det nordfrankiske Sprog (*Langue d'Oïl*). Da i det 13de Aarhundrede Albigenserkrigene havde ødelagt Sydfrankrig, og Greven af Toulouses Magt var styrtet, medens Paris blev Sædet for den bestandig tiltagende Kongemagt, og ved sit Universitet Centrum for alle aandelige Bevægelser i Frankrig (den scholastiske Philosophi), saa blev den nordfrankiske Dialect det herskende Sprog, hvoraf det nuværende Franske har udviklet sig.

En Sidegren har det Nordfranske af'at i det Wallonske, idet det i de belgiske Provindser blandede sig med den der herskende af Kymrisk og Nedertydsk sammenvorede Mundart.

I Tydskland vedblev naturligtviis den germanske Stammes oprindelige Sprog. Forskjellen mellem Svever og Nedregermaner fik en ny Skikkelse, idet de først efterhaanden havde besat de forhen af Kelter beboede Lande i Sydtyskland. Saaledes udvikledes og befæstedes Nationalmodsatningen mellem Syd og Nord (Hoi- og Lavland), der viser sig baade som politisk Rivalitet og som sproglig Forskjellighed.

Tydslands egentlige Riddertid var de schwabiske Keiseres (Hohenstaufernes) Periode. Deres Hof samlede Blomsten af Tydslands Ridderstab; der udviklede sig, idet Forbindelsen med Frankrig befordredes ved Arelats Forhold til Riget, den schwabiske Digtkonst (Minnesangerne) i Slægtstab med og under Paavirkning af den provencalske Troubadourpoesie, og det schwabiske Sprog hævedes til Udtrykket for Tidens høiere Danelse. Men med Hohenstauferne og Ridderaanden hendode ogsaa den schwabiske Digtning, og Tydslands i den følgende Tid stedse tiltagende politiske Sondersplittelse kunde ikke være Udviklingen af et Nationalsprog gunstig. Den nederfarsiske Mundart var paa Weien til at blive for Nordtydsland, hvad den schwabiske havde været for det sydlige; men ved Begyndelsen af det 16de Aarh. tog den kirkelige Bevægelse alle Tydslands aandelige Kræfter i sin Tjeneste. Reformationens Sprog blev det Ovsfarsiske eller Meissenste (en Grændse- og Mellem-Dialect mellem det Syd-og Nordtydske); deri skrev Luther sin Bibeloversættelse, og den umaandelige Udbredelse og Virkning af denne saavel som af Reformatorenes Skrifter i det Hele, gjorde dette til herskende Skriftsprog (det Høitydske); medens det Schwabiske saavel som det Nedertydske (Plattydske) sank ned til Almuedialecter.

I Nederlandene havde ved Blandingen af flere nedre-germaniske Stammer (Friser, Franker, Saxer) dannet sig en særegen Nationalitet, der under en meget fri Forsatning og en temmelig løs Forbindelse med Riget bevarede og udviklede sin Eiendommelighed. Den flamske eller brabantiske Dialect blev tidligst Skriftsprog, indtil ved de nordligere Provindsers Frafald fra det spanske Herredomme, det Hollandske indtog dens Plads. I Belgien har siden Franssk været de dannede Classers Sprog;

i den nyere Tid er der begyndt en Bestræbelse for at gjøre det gamle Flamsk paany til Nationalsprog.

Engellands Folk og Sprog.

De tre Stammer, som efter Romermagtens Undergang gjorde sig til Herrer i Britannien, kom deels fra Elbens Munding (Saxerne), deels fra Vestkysten af det danske Fastland (Angler og Jyder). Anglernes Herkomst er tvivlsom. Saxerne vare af tydsk eller ialt Fald blandt Oprindelse. Dinsdyrkelsen hentyder paa skandinaviske Paavirkning.

Efter en lang og haardnakket Kamp, der blev fort med langt større Forbittrelse end i noget andet af de Lande, Folkevandringerne naaede, bleve Britterne næsten udryddede eller fortrængte (til Wales, Cornwall og Bretagne), og det er kun svage Spor, der i det engelske Sprog endnu minder om deres. Af de syv Stater, der dannede sig, havde Saxerne grundet de tre, der bære deres Navn, Essex, Sussex, Westsex, Jyderne Kent (ogsaa paa Wight havde Nogle af dem nedsat sig), Anglerne Eastangeln, Mercia og Northumberland; og flere provindsielle Særegenheder i disse Districter tyde endnu hen paa deres forskjellige Oprindelse. Westsaxerne bleve det hele Lands Beherskere (827); men det samlede Rige beholdt Anglernes Navn. Efterat Angelsaxerne ved romerske Missionærer havde modtaget Christendommen og begyndt at arbejde sig frem til national Dannelse, bleve de hjemsogte af danske Vikinger, der allerede fra det syvende Aarhundrede deels hærgede Kysterne og afgang Landet Tribut (Dannegjæld), deels bemægtigede sig hele Landstrækninger; især udbredte de sig i det Nordlige, i Northumberland og Sydskotland. Kong Alfred (900) hævdede sit sunkne Folk, og hans Seire satte for en Tid Grænse for de ødelæggende Indfald; men en stor Deel Danske bleve i Landet,

blandede med Angelfarerne, og efter hans Død begyndte Angrebene paany med stedse tiltagende Styrke, indtil Svend Tvestjæg erobrede det Hele. Næsten Halvdelen af det 11te Aarhundrede vedvarede det danske Herredømme, og Knud den Stores Klogskab vidste at forsonde de Overvundne; men den danske Kongestamme uddøde 1042, og det gamle angelfariske Dynasti fandt atter Leilighed til at bestige Thronen. Allerede 1066 blev Landet imidlertid udsat for et nyt Angreb af de franske Normanner, og eet afgjørende Slag gjorde dem til Engellands Beherskere. De behandlede det som Krigsbytte og fordeelte det imellem sig, idet de med Strænghed indførte den hele Iehnsaristokratiske Forfatning. Angelfarernes Had til de fremmede Volds herskere yttrede sig i en Række af Forsøg paa at afskaffe Aaget, og de danske Konger (Svend Estridsen og Knud den Hellige), der prøvede at gjenvinde det gamle Herredømme, kunde gjøre Regning paa det engelske Folks villige Bistand; men Wilhelm Erobreren forstod baade ved List og ved kraftige, ofte grusomme Forholdsregler at forhindre Angrebet og bevare sin Erobring.

Normannerne vare vel altfor faae i Antal til at berirke en væsenlig Forandring i Nationaliteten; men de vare Landets Herrestand og dertil forud for de Overvundne i Kultur. Saaledes blev det Normannisk-Franske Hoffets, Adelenes og de offentlige Forhandlingers Sprog, medens Folketsproget endvidere blev paavirket ved den vedblivende Forbindelse med de franske Provindsler. Det hævede sig først igjen omtrent med det 13de Aarhundredes Slutning, da Borgerstanden havde arbeidet sig frem til politisk Anerkjendelse, og fra Edvard den Tredies Tid blev Statens Sprog det Engelske, som imidlertid havde optaget meget betydelige franske Elementer. De hyppige offentlige Forhandlinger mellem Regjering og Folk (Parlamenterne) og

Folkeliøets livfulde Bevægelse ved de kirkelige Kampe i det 16de og især ved de politiske i det 17de Aarhundrede, have bidraget til Udviklingen af Folkets Aand og Sprog.

De nordiske Folk.

Skandinaviens affødrede Beliggenhed og Retningen af Folkevandringsens Strømninger var Aarsag i, at det, under de Omvæltninger, der rammede det øvrige Europa, bevarede sin ældgamle Nationalitet uberørt og ublandet, medens det derimod udsendte Folketarer, som paa en afgjørende Maade indvirkede paa de øvrige Landes Forhold. Naar den skandinaviske Folkestamme ofte betegnes som en Orcen af den germaniske, opstaaer en Mislighed derved, at germanisk hyppigt bruges i samme Betydning som tydsk, hvilket da vilde give Anledning til Misforstaaelse. Historien veed Intet om en Indvandring fra Tydskland til Norden, men vel om nordiske Udvandringer mod Syd, og det nærmere Slægtskab mellem de nordiske og nedretyske Folke- og Sprogstammer finder maaske deri sin naturligeste Forklaring.

Før Historiens Begyndelse var hele det nordlige Europa rimeligviis befolket af en med Mongolerne beslægtet Race: Lapper og Finner. Disse bleve deels udryddede, deels adsplittede og fortrængte til det yderste Norden af et indvandrende Folk, Gotherne. Deres Oprindelse var fra Osten; deres Tog synes at have gaaet gjennem den østeuropæiske Slette over Østersøen til Skandinavien; i deres Sagn om Gunderses Strid med Thuserne (Jetterne) affpeiler sig deres Kamp med Landets oprindelige vilde Indbyggere (dog synes Dværgemytherne at antyde Sammenstødet med et ældre kultiveret og konstforstandigt Folk). Efter Landets Erobring uddroge flere Starer mod Syd (Gother, Heruler, Langbarber, tidligere maaske Kimbrer). De kunne neppe have været meget talrige, og de mægtige Folkeslag, som i Folkevandringen

træde op under deres Navn og selv med deres Religion, have vel meest bestaaet af Tydske, hvoriblandt Nordboerne maaskee have været den herskende Stamme.

Skjøndt de germaniske og nordiske Folk baade i Sprog og Sæder have saa meget beslægtet, at de maae antages for udsprungne af en fælles Rod, ere de dog tydeligt nok adskilte, som to aldeles selvstændige Hovedstammer. Et Folks Væsen afspræger sig bestemtest i dets Religion. Istædetfor Germanernes Tilbedelse af Naturkræfterne er hos Nordboerne, ligesom hos Grækerne, Gudelivet et forherliget Afbillede af Folkelivet*); men, da i de nordiske Gudesagn Dybsindigheden har Overvægt over Skjønheden, har vel en rig Digtning udviklet sig deraf, men ingen Konst. Det, der baade gjennem Mythologien og Historien viser sig som den nordiske Verdensanskuelses Kjendemerke, er den stærke Fremhæven af Personlighedens Betydning, af den Enkeltes Gylldighed og Berettigelse til den frieste Udvikling af sine Kræfter. Deraf Troen paa U dødeligheden. Kun det Svage og Udygtige er hjemfaldet til Undergang og Glemsel (Helheim); det kraftigt bevægede Liv udslukkes ikke ved Døden, men fortsættes i forherliget Skikkelse hos Valhalls Guder indtil alle Tings sidste Fuldbendelse (hvorom Anelsen udtales i Ragnaroksmithen). I Samfundslivet er Personlighedens ydre Anerkjendelse, Æren, Maalet for den Enkeltes Bestræbelse; der lægges mindre Vægt paa, hvad den Enkelte er værd for Samfundet, end, hvad han er værd i og for sig. Samfundsbaandet er derfor temmelig løst; det er egentlig kun en Overeenskomst til fælles Sikkerhed; men Samfundet sikker kun den, der er Mand nok til i alt Fald selv

*) Det fortjener at bemærkes, at de egentlige Naturguddomme regnes til en fremmed ældre og overvunden Slægt, saaledes Ugeir Nan og Skade til Jætternes, Niord og Freir til Vanernes.

at hævde sin Stilling. Ved Siden af Lovens Afgjorelse staaer Tvekampen, der i Norden aldrig betragtes som Gudedom til den tvivlsomme Sandheds Udfindelse, men som Middel til at skaffe sig Fyldestgjorelse for krænket Ære og Ret, anerkjendt af Loven og ordnet ved de noiagtigste Bestemmelser om Formen. Ved Siden af denne Skarphed staae mildere Træk. Agtelsen for aandelig Dygtighed, for Skjalbskab, al Slags Konst og Viden (hvorhos krigerisk Mod bestandig betragtes som uadskilleligt fra Begrebet om en Mand) og Phænomener af den høieste Humanitet, som Fostbroderskabet og fremfor Alt Forholdet til Kvinden. Det Eiendommelige ved det skandinaviske Væsen synes altsaa netop at være det samme, der i den christelige Middelalder betegnes som Ridderaanden. Ridderlighedens Idee træder paa en bestemt Maade frem i Mytthen om Valkyrierne, hvortil intet andet Folks Gudelære har nogen Parallel.

I Sammenhæng hermed staaer tillige Lysten til eventyrlige Farter, hvorved det ikke blot er Begjærligheden efter Bytte eller endog Ære, der lokker, men ligesaa meget Driften til at forsøge sine Kræfter og sin Lykke, og til at lære det Fremmede og Hjerne at kjende.

Denne hele Livsretning var vistnok ikke skicket til at fremkalde store og ordnede Statsansund. Nordens Historie begynder med en lang Række af smaae Enkeltforetagender, men som ved deres Mængde fik Betydning for en stor Deel af Europa. Vikingelivet, grundet i den skandinaviske Aand, befordredes ved Landets Natur, der kun tilbød faae og simple Nydelsler, medens Havet paa alle Puncter indbød til at forsøge de fremmede Lande, om hvis Rigdom Nyttet havde fortalt. Saaledes drog utallige Smaaskarer, paa deres lette skrøbelige Fartøier, over Søen til de nærmeste Lande; hvad de kunde vinde ved Sværdet, ansaae de for vclerhvervet Eiendom; hvor alvorligere Kampe og større

Bytte ventede, forenede de sig i større Flokke. Søfonge kaldtes den, der ledede Forretningen som Hovding. Paa smaae Baade, der i Nødsfald kunde bæres over Land, vovede de sig gjennem Nordseen til Engelland, omkring Frankrig, Spanien, gjennem Strædet ind i Middelhavet, gik iland paa Kysterne, seilede op ad Floderne til det Underste af Landet; i Frankrig var næsten ingen Provinds, uden at den jo var hjemfegt af dem. Derne ved Scheldes, Seines, Voires, Garonnes Mundingar havde de besat og befæstet som Vagtposter og Gjummesteder for Byttet. Mangen en Gang har tapper Modstand drevet dem tilbage; men det var umuligt at bevogte alle Kyster, og Flaader havde de Bælske dengang ikke. Deres Grumhed skildres som forfærdelig; om den end har været stor, var den dog vel ikke større end de øvrige samtidige Folks; men Munke og Præster viste de et sælsomt Had til, maastee fordi de ansaae dem for Trolldmand. Carl den Stores Efterfølger vidste intet andet Middel, end at kjøbe dem bort, en odelæggende Udvei, fordi der atter og atter kom nye Skarer. Ved et saa krigerisk Liv maatte blandt de mange Smaafonger, der stode i Spidsen for de enkelte Stykker af Landet, nogle hæve sig til større Magt end de øvrige. Den Mægtigste tiltvang sig da de Øvriges Aerkjendelse af hans Overhoiheid. Saaledes Leirekongerne i Danmark, Upsalakongerne i Sverige. Efter flere forbigaaende Forsøg paa Eneherredømme lykkedes det omtrent samtidigt (i det 9de Aarhundredes Slutning) Gorm at samle Danmark og Harald Haarfager Norge; Sverige synes alt tidligere at have været samlet. Folkets Fleertal fandt sig snart deri, fordi den gamle Forsatning kun blev lidet forandret, Friheden omtrent den samme som for. Men en Mængde af dem, der havde baaret Konge- eller Hovdingenavn, fandt det utaaleligt at adlyde et Overhoved. De drog bort med dem, der vilde følge dem, og fra nu af gik Vikingetogene ikke længer

ud paa Bytte alene, men paa Erobring; derfor bleve de for en kort Tid endnu talrigere, heftigere og mere vedholdende end før; derpaa standsede de. En Mængde Colonier bleve saaledes grundede af Udvandrere fra Europas nordligste til dets sydligste Spids: paa Island, Færøerne, Derne omkring Skotland og Irland; den vigtigste i Europas Historie blev det franske Normandi, som Carl den Eenfoldige maatte give Rolf Ganger til Lehn. De her nedsatte Normanner lode sig strax døbe og bleve i kort Tid franske i Sprog og alt Ydre; thi de vare ikke dragne ud med deres Familier; de vare kun en Flok Krigere; det Familieliv, de stiftede, blev altsaa fransk, og der gjentjendes et national Træk i den Vethed, hvorved de gif ind paa det Fremmede. Men den nordiske Aand var ikke udslukket hos dem; de bleve Vikinger under en ny Form. Fra den udgaaer den følgende Tids ridderlige og eventyrlige Retning; de vare i Spidsen ved Korstogene, ved al ridderlig Færd; og som det var Ridderpligt at vise Kirken Vrefrygt, saa vare ogsaa Normannerne, engang Kirkens Skræk, nu dens lydige og ivrigste Sønner. Hvorledes Midalderens Helteedigtning ligeledes udgif fra dem og virkede paa hele Europa, er allerede i det Foregaaende omtalt. De franske Normanner erobrede, som vi have seet, England, og grundede i Apulien en Stat, der blev til Kongeriget Neapel og Sicilien.

Medens saaledes en Vikingeflokk drog ud fra Norden og fyldte Europa med deres Navns Hæder, men selv fortabte sig i det Fremmede og glemte deres Hjem, skeete der en anden, langt mere stille Udvandring, som ikke mærkedes i Europa, men som var bestemt at redde Nordens Oldtid fra Glemsel og bevare den i et klart Billede indtil vore Dage.

Island, som først var blevet opdaget og besat af Irlandsere, siden forladt af dem og fundet af Normænd paa en Fart fra Færøerne, blev under Harald Haarfagers Regjering Maalet

for en Mængde Udvandringer. Det var en udsøgt Coloni, der saaledes grundedes, det var en Deel af Norges ypperste og stolteste Stægter, som forsmaaede at boie sig under Encherredømmet. Paa den ubebyggede D, hvor ingen bestaaende Forhold var til Hindrer for den frie Udvikling, dannede de en lille aristokratisk Fristat. Skjendt den nordiske Helte- og Vikingaand bevarede et freidigt Liv iblandt dem, og udtalte sig i mange enkelte tappre Gjerninger og i deres lange Søfarter, paa hvilke de fandt og coloniserede Grønland og naaede America (Vinland), saa kunde de ved deres affondrede Beliggenhed og ringe Folkemængde ikke tage nogen betydelig Deel i Nordens Begivenheder. Men til Gjengjæld rørte de aandelige Kræfter sig desto stærkere, og der opblomstredede hos dem en Nationalliteratur, der er eneste i sit Slags. De frembragte en Lovgivning, der bærer Vidne om en høi Grad af Skarpsindighed og Dannelse; de optegnede og samlede de gamle Gudesagn og hellige Sange (Eddaerne); de opbevarede i en Række af historiske Skrifter Forfædrenes og Samtidens Begivenheder (Snorro Sturleson); og have i nogle af disse givet en mærkværdig og levende Skildring af det gamle Nordens Familieliv; Jølandske Skjalde drog omkring i alle Nordens Lande og vare overalt høit hædrede. Deres Frihed gik tilgrunde i det 13de Aarh., og Jøland blev en Provinds af Norge; deres Literaturs Blomstringstid ophørte med den; men Sproget har bevaret sig til vore Dage som et levende Mindesmærke fra Nordens Oldtid.

Da de tre nordiske Riger havde dannet sig af de mange Emaastater, traadte ogsaa en Forskiel mellem Dansk, Norsk og Svensk bestemtere frem. Sproget var det samme; dets Navn »dansk Tunge«; Bevidstheden om det nationale Slægtskab ytrer sig i mange Træk (f. Ex. Mødestedet for Nordens tre Konger paa Dansholmene); men den gjensidige Rivalitet kunde netop

ved de mange indbyrdes Berøringer ikke udeblive. Danmark havde, ved sin Beliggenhed og hyppigere Berørelse med fremmede Lande, et Forspring i Cultur og derved en politisk Overvægt. Dets Stræben efter Hegemoniet i Norden foranledigede en Række af blodige Krige, som under Afveksen af Seir og Nederlag fortærede de nordiske Folks bedste Kræfter. Norges indre Splid bragte det flere Gange helt eller tildeels i en forbigaaende Afhængighed af Danmark, som dog ogsaa paa sin Side saae en norsk Konge paa sin Throne. Margrethe vandt endelig Norge ved Familieforbindelse, og kort derpaa Sverige ved Nationens Misfornoielse med den tydske Konge, men Calmarforeningen havde ingen fast Grundvold. Sverige taalte ikke at behandles som en erobret Provinds og forsvarede sin Selvstændighed i en Række af Opstande, under hvilke ogsaa den aandelige Uafhængighed blev sikret ved Anlæggelsen af Universitetet i Upsala omtrent samtidigt med det københavnske; Christian den Andens blodige Fremfærd sønderrev fuldkommen Forbindelsen. Fra den Tid følger en sorgelig Periode af heftige Kampe og tiltagende Nationalsjendskab. I Tredivaarskrigen erhyverede Gustav Adolph Sverige europæisk Berømmelse og Indflydelse. Carl Gustav berøvede Danmark dets gamle Provindser Østen for Sundet, og Universitetet i Lund (under Carl II) befæstede Adskillelsen. De senere Krige havde et tvivlsomt Udfald; men de europæiske Omvæltninger, der vare en Folge af Napoleons Erobringer, havde ogsaa deres Virkning paa Norden. Norge blev skilt fra Danmark og som et frit og selvstændigt Rige forenet under fælleds Konge med Sverige.

Under disse indbyrdes Kampe har Skandinavien bevaret omtrent de samme Grændser som ved sin første Indtræden i Historien. Efter Smaarigernes Samling under Enkonger

bleve de forrige Vikingetoge for en Tid fortsatte efter en større Maalestok som nationale Foretagender.

Norges Konger gjorde især det nordlige England, Skotland og dets Der til Gjenstand for deres Angreb; de ophørte omtrent med Slutningen af det 11te Aarhundrede, fordi Thronstridighederne efter den Tid forhindrede enhver Virksomhed udadtil; dog vedblev Høiheden over Shetland og Orknoerne ogsaa efter Foreningen med Danmark indtil Christian den Første.

De Danske vendte sig paa samme Tid mod England. Deres Erobring og Herredomme derover, og efter dettees Dyrer de gjentagne Forsøg paa at vinde det tilbage indtil Slutningen af det 11te Aarh. ere forhen omtalte. Efter den Tid vendte Kræfterne sig mod Syd. De slaviske Folk ved Ostseens Kyster havde fra gammel Tid været de Dancks Fjender tilføes og havde som grusomme og dristige Sørovere hjemført Danmarks Kyster, hvergang indre Splid og Nød havde svækket Kraften mod de udvortes Fjender. Selv fra Landsiden, hvor de strakte sig op i Holsteen, havde de under Thronstriden mellem Svend Estridsen og Magnus den Gode, gjort et ødelæggende Indfald, som dog endtes med deres Nederlag paa Lyrskovsøhede. Mod dem aabnede Erik Tiegod en Række af feirrige Felttog, som fortsattes af de tappre Fyrster af hans Slægt. Baldemarerernes glimrende Regjering lovede Danmark en stor Fremtid. Hele Ostseokysten ligetil den fjerde Bugt erobrede. Indbyggerne var emcest raae Hedninger; Danmark havde Christendommen og Culturen at bringe dem, og det havde været en aandelig Erobring. Et dristigt Forræderi, der fandt Understøttelse i de nordtydske Fyrsters Fjendskab og Keiserens Mistænkksomhed mod Danmarks rask voksende Magt, tilintetgjorde pludseligt Frugten af Baldemarerernes Seire; og den følgende ulykkelige Tvedragt i

Rongehuset bragte Danmarks Undergang nær. Sønderjylland, der hidtil havde været styret af Statholdere med Hertugnavn, blev efter Baldemar Seiers Død et arveligt Lehn for en Sidelinie af Kongestammen. Bestræbelsen efter Uafhængighed forbandt disse Lehnsmænd stedse nøiere med Rigets Fjender, de holsteenske Grever, som benyttede sig saa godt af Danmarks politiske Forvirringer, at de, efter den Baldemarste Hertugstammes Afgang, af Margrethe bleve belehnede med Slesvig (som det fra nu af kaldtes). Christian den Første troede det fordeelagtigere at opgive sin Ret til at inddrage Slesvig under Kronen, da Leiligheden gaves, for derved at opnaae at blive valgt til Greve af Holsteen. Hvad derved skulde være vundet, tabtes i alt Fald siden ved de bestandige Delinger af Hertugdømmerne. Først Fredrik den Fjerde lykkedes det efter Krigen mod Sverige at inddrage Slesvig som forbrudt Lehn, da Hertugen havde været forenet med Rigets Fjender. Men imidlertid var Slesvig begyndt i national Henseende at gaae tabt for Danmark. De holsteenske Grever og den under dem indtrængte holsteenske Adel havde paa al Maade befordret tydsk Sprog og Nationalitet paa det Daaskes Bekostning; denne Retning befordredes ved den fra Tydskland udgaaende Reformation, og er vedbleven endog saa efter Slesvigs Gjenforening med Riget. Det er et godt Vidnesbyrd om den Livskraft, der er i Folkets Aand og Sprog, at disse Bestræbelser, uagtet de ingen anden Mobbvægt have fundet end Folkets Sindelag, dog hidindtil kun halvt have naaet deres Maal; om de skulde naae det heelt eller kraftigen vises tilbage er et Spørgsmaal, der synes at være stillet vor Tid til Besvarelse. Men ogsaa i det egentlige Danmark have Sprog og Nationalitet maattet udholde farlige og langvarige Angreb. De tydske Hansfestæders umaadelige Handelsøverbægt, mangfoldige politiske Berøringer med Tydskland,

Reformationens Indflydelse, Overtømmelse af tydskt Udel og et i lang Tid tydskfindet Hof, — Alt dette var en haard Prøve; dog har det Danske bestaaet den. Skjøndt Danmark har seet en Tid, da Tydsk var de Mægtiges og Latin de Lærdes Sprog, blev Dansk, om end i forvansket Skikkelse, dog altid Folkets Sprog, som ved Folkeandens Kraft arbejdede sig op af Fornedrelsen og blev Udtrykket for en Nationallitteratur, der paa eengang er en Frembringelse af Nationaliteten og et stærkt Værn til dens fremtidige Bevarelse.

Medens Norge vedblev Foreningen med Danmark og fulgte dette Skjæbne, havde Sverige i adskillige Henseender gunstigere Vilkaar for sin nationale Udvikling. Vel var det udsat for en Deel af de samme fremmede Paavirkninger som Danmark, men hverken saa stærkt eller saalænge. Medens Danmarks politiske Udvidelse netop maatte medføre Fare for Nationaliteten, var det modsatte Tilfælde med Sveriges. Paa samme Tid som Danmark gjorde Erobringer fra Benderne, trængte de Svenske frem, Ost for den bothniske Bugt. Finland blev indtaget og kristnet og ved svenske Colonier forvandlet til et svensk Land; Ruslands Undertuelse af Mongolerne lettede Udvidelserne til denne Side. De Krige, som de polske Konger af Wasaslægten vakte ved deres Fordringer paa den svenske Throne, førte til store Erobringer Syd for den finske Bugt, og under Gustav Adolph syntes Sverige som fordem Danmark at vilde omkredse Østersøen; men Carl den Tolvtes Seiervindinger, som krævede en unaturlig Anstrængelse, endtes med Nederlag og Udtømmelse, og Rusland blev ved Erobring af Østersøprovincerne en frygtelig Nabo. Et Aarhundrede senere gik endelig Finland tabt (1809), det blev paa en Maade Kjøbepriisen for Norges Forening med Sverige. Dog er Finland endnu ved svensk Sprog

svenske Retsinstitutioner og Dannelsesanstalter i aandelig Henseende at betragte som et skandinavisk Land.

Saaledes staae Nordens Lande nu med det samme Omfang som for mere end et Aartusinde siden. Men deres Stilling er ikke ganske den samme; thi de Magter, der omgive dem, ere langt større og mere fastsluttede end for. Om Norden skal kunne bevare sin selvstændige Plads i Verdenshistorien synes at beroe paa, hvorvidt de nordiske Folk blive sig levende bevidste deres indbyrdes Slægtskab og Nødvendigheden af et fast Sammenhold mod alle fremmede Fjender; men at denne Bevidsthed er vaak og vil tiltage i Liv og Styrke, derom have de sidste Tider givet høit og glædeligt Barseel.

Finner.

Den finniske Stamme har i en forhistorisk Tid befolknet hele det nordlige og nordøstlige Europa. Af de fra Sydøst fremtrængende Gotter og dernæst af Slaverne bleve de deels udryddede, deels fortrængte og adspredte. Med Navnet Thisuberne betegnes i Rusland rimeligviis en enkelt, undergaaet Stamme. De Levinger, der endnu findes af dem ere:

Lapperne i Finmarken og Lapland, et meget raat Roma-befolk, der lever deels af sine Kendsbyrshjorde, deels af Fiskeri og Jagt. Christendommen er endnu ikke fuldstændigt udbredt iblandt dem.

Finnerne i Finland. Af de Yttringer, der findes om dem i Nordens ældste Sagn, synes det, at de ikke have været ganske ucultiverede (der tillægges dem f. Ex. magiske Kundskaber). Fra Erik den Helliges Tid begyndte Landets Erobring af de Svenske og Christendommens Indførelse. Siden have de været forenede med Sverig indtil 1809; men have under det russiske Herredømme dog beholdt de svenske Institutioner. Det

finiste Sprog tales kun af Bondealmuen. I Stæderne er Svænsk herkende. De skildres som et stille, arbeidsomt og godmodigt Folk. Af deres Folkepoesi, saa vel som af de ældre mytiske Sange, der ere opbevarede, er Indholdet meest Naturbetragtning, aldrig historiske Erindringer.

Estherne, et mere blandet Folk. De vare i Nordens gamle Tid frygtede Sorovere; senere blev deres Land erobret afværende af Danske, Sværdriddere, Svenske, Russer, Polaker, der kæmpede om Besiddelsen. Indbyggerne lede haardt under disse Kampe, og sank ned til de fremmede Herreris Livegne.

Letter.

Sproglige Grunde lede til at antage Letterne for en oprindelig Stamme, skjøndt de af Nogle holdes for en Blanding af Gotter og Slaver. Som det synes, vandrede de fra det indre Rusland til Østersøen, hvor de indtog de af Gotterne forladte Boliger og blandedes deels med Levningerne af disse, deels med senere indvandrende Slaver. I det, der er os opbevaret om deres Guds-lære, borgerlige og huuslige Tilstand, er der megen Lighed med Slaverne; deres Hovedgrene ere Preusserne, der først træde ind i Historien ved de tydske Ridderses Erobrings og Omvendelses Krig imod dem. De tidligere Forsøg paa at udbrede Christendommen vare uden Folger. En polsk Hertug indbød den tydske Ridderorden 1228 til at erobre Landet, hvormed den belehnedes af Keiseren og Paven. Omtrent 50 Aar varede Kampen, der førtes med den yderste Forbittrelse; dog blev Landet efter Erobringen behandlet med temmelig Billighed af Ridderne; den indfødte Adel deelte den tydskes Førettigheeder. En Mængde Tydske vare imidlertid indvandrede og havde under Ridderses Beskyttelse anlagt Handelsstæder, og tydsk Sprog og Cultur

fit efterhaanden saa ganske Magten, at der nu ikke er noget Spor tilbage af det Gammelpreussiske.

Lithauer. Deres Magt hævede sig, medens Rusland hærgeedes af Mongolerne og Preussen blev undertvunget af Ridderne; de tilintetgjorde næsten ved et blodigt Nederlag Sværd-riddernes Orden, som derpaa forenedes med den tydske. Ridderne betvang dem ikke, og først 1384, da deres Storfyrste Jagello ved sit Ægtekab med Ludvig den Stores Datter blev Polens Konge, lod han sig og sit Folk døbe. Landet forenedes med Polen.

Letter i en Deel af Kurland og Lifland. Deres Historie er ubetydelig; de christnedes deels af de Danske deels af Sværd-ridderne; deres Land var Gjenstand for blodige Kampe mellem forskjellige Rabomagter, og kom endelig under Polens og derfra under Ruslands Herredømme. Folket, som er blandet med Finner og Slaver, bestaaer kun af livegne Bønder. Stædernes Beboere og Godsbesidderne ere meest af tydsk Oprindelse.

Slaver.

Det store Sletteland, der breder sig Nord og Nordost for Karpatherne, synes at være Slavernes ældste Hjemstavn i Europa. Hvorfra, hvorledes og naar de ere komne derhen, derom veed Historien Intet. Om de ere de samme eller blot en beslægtet Green af de Sarmater, Oldtidskribenterne nævne i Skythernes forrige Lande, kan kun være en Gjenstand for Formodning. Først da Folkevandringen har sat de germaniske Stammer i Bevægelse mod Sydvest, medens de asiatiske Folkesværme drog gennem Landene Nord for det sorte Hav og Donau, nævnes Slaverne, ikke bestemmende Bevægelsen, men følgende den paa alle Puncter. I Nord drog de fredeligt ind i Germanernes forladte Boliger, deres Vestgrændse mod

disse er ovenfor omtalt. I Syd træffe vi dem deels i Folgeskab med de turanske Folk trængende ind i Donaulandene og det østromerske Riges Gebeet, deels brydende sig Bei imellem disse Stæder, deels fredeligt besættende de ødelagte og for Indvaanere blottede Landskaber. Fra Midten af det 6te Aarh. begynde deres Indvandring over Donau heelt ned i Peloponnes, hvorhen bestandigt flere Sværme trængte sig, saa at Fleertallet af dets nuværende Indbyggere ere af slavisk Herkomst; kort efter droge Slaver med Bulgarerne over Nedredonau og nedsatte sig med dem mellem Donau og Hæmus, hvor slavisk Sprog efterhaanden blev herskende; paa samme Tid skeete en Indvandring over Karpatherne i det nærværende Ungarn. I det 7de Aarh. bleve det forhenværende Illyricum, Istrien, Friaul, Kärnthén og Krain (Widernes Rige) besatte af dem; Servien, Bosnien, Kroatien, Dalmatien og Slavonien nævnes ved denne Tid som slaviske Riger; selv til nogle af Asiens Provindsér, Bithynien, Phrygien, Syrien udbredte de sig. Nord for Karpatherne havde tidligt dannet sig Riget Storchrobatien, derfra droge slaviske Stammer til Mähren og Böhmen (Cyncherne). Mod Vest til Thüringerwald boede Serberne, i Meissen Daleminciernerne; Lusitzerne i Lausitz, Wiltzerne i det Brandenburgske; Pomoranerne mellem Weichsel og Oder, Dobritzerne B. for Oderen, Raner paa Rügen, Wagrier i Rauenburg og Holsten. Østlig for disse Stammer i Polen og Schlessen Leicher eller Polæner; længere mod Ost en stor Mængde Stammer, der senere samles under Navnet Russer (fra 9de Aarh.).

Ældre og nyere Skildringer af den slaviske Nationalitet stemme overeens i at betegne som et Hovedtræk i deres Character en Bevægelighed og Boielighed, hvormed de ere istand til med Lethed at gaae ind paa alt Fremmed, forsaavidt det kan tilegnes

paa udbortes og mechanist Maade (saaledes deres Evne til at lære fremmede Sprog); den Gjæstfrihed, der tillægges de gamle Slaver, og den Beredvillighed, hvormed de gave Fremmede Afgang og Indflydelse, hænger sammen dermed, ligesom ogsaa deres Tilboielighed til selv at færdes blandt Fremmede; derhos Driftighed til Industrie og Handel, ikke uden et Anstreg af Forslogenhed. Deres Gemytlighed og lette Sind udtaler sig i Lysten til Sang, livfulde Dandse og muntre Folkefester, medens paa den anden Side en vis Letfindighed og Skjodesløshed staaer i Forbindelse dermed, som yttres sig i Mangel paa Om-
 sorg for det Ydre, for Bolig og Klædebragt, selv for Keenlig-
 hed. Fra Aasiens Nomader stille de sig ved deres Tilboielighed til faste Boliger, Agerdyrkning o. s. v. Dog findes adskillige asiatiske Charaktertræk hos dem. Dvinderne betragtedes næsten som Slavinder (det gjælder tildeels endnu hos nogle af dem). Det vestlige Europas Riddervæsen fandt kun Indgang hos Slaverne i Böhmen. Religionen, som synes at have været den samme hos alle slaviske Stammer, var en Tilbedelse af Naturkræfterne i Skikkelse af en Mængde Guder, der afbildedes under monstrose Former. Baade gode og onde (hvide og sorte) Guder vare Gjenstand for deres Dyrkelse; til de Sortes Cultus knyttede sig Trolddomskonster. Guderne dyrkedes i hellige Lunde eller Steenindhegninger, men fornemmelig i Templer. Swantewits i Arkona var eet af de helligste. Festerne vare mange og for det Meste muntre; Foraarsfesten og Høstfesten de vigtigste; paa Swantewits var det en Brode at være ædru. De blodige og grusomme Menneſteoffringer, som ledsagede Gudsdyrkelsen, havde maaffee deres Oprindelse i de forbittede Krige mod de christne Erobrere. Præstestabet stod i høi Anseelse; Ypperstepræsten i Arkona nød større Ære end Kongen.

Om den borgerlige Tilstand og Regjeringsforfatningen i

den ældre Tid er Lidet bekjendt. Oprindelig synes den at have været temmelig fri, og uden skarp Adskillelse af Stænder. (Flere Sagn have saaledes det Træk, at en Bonde bliver valgt til Konge); men ved Slavernes tydeligere Optraeden i Historien findes Aristokrati og Tyrstemagt, hos nogle Stammer ogsaa Hierarchi.

Af de forhen nævnte slaviske Stammer gif de fleste tidlig tilgrunde. Stammerne ved Østersøen kaldtes med Fællesnavnet Vender og bleve ved deres Eroverier Danmark besværlige. De Danskes seierrige Tog mod dem i Baldemarernes Tid traf sammen med de tydske Tyrsters Angreb sydfra. Christendommens Udbredelse mødte hos dem især af den Grund voldsom Modstand, fordi den var ledsaget af politisk Undertrykkelse. De haarde Vilkaar, de Overvundne maatte taale, gjorde Navnet Slave eenstydigt med Træl. Deres Sprog bevaredes i mange Egne indtil Midten af det 18de Aarh. i Lausitz lever det endnu. Schlesien blev christnet paa fredelig Viis ved Indvandringen af en stor Mængde tydske Colonister, Bjergmænd, Haandværkere o. s. v. Med det samme blev det efterhaanden et aldeles tydsk Land. De sydlige Slaver i Kärnthén, Krain, Illyrien bleve underkastede af de tydske Markgrever. Kroatien, Slavonien, Dalmatien kom under Ungarernes Herredomme. Bosnier, Servier, Moldauer og Walacher stode deels under disses, deels under Polens, endelig under Tyrkernes Høihed; de bulgariske Slaver havde samme Skjæbne; de Stammer, der havde bosat sig blandt Grækerne, bleve i Sprog og Sæder helleniserede og kom ved det græske Riges Fald under Tyrkernes Magt. Af selvstændig historisk Betydning ere kun de tre større slaviske Riger Böhmen (med Mähren), Polen og Rusland.

Mähren havde under Ludvig den Fromme maattet underkaste sig det tydske Riges Høihed og antage Christendommen. Sva-

topluk († 894) befriede det derfra og dannede et mægtigt Rige, hvortil han ogsaa foiede Bøhmen, som dog kort efter løsrev sig. Men Keiser Arnulf bevægede Ungarerne til at angribe Mæhren, og da dertil kom indre Uroligheder efter Swatopluk's Død, sank dets Magt saaledes, at det endog fra det 10de Aarh. blev en Provinds af Bøhmen.

Bøhmen havde ved sin naturlige Begrænsning og sin Rigdom af Producter gunstige Betingelser for Udviklingen af en selvstændig Nationalitet, men medens det endnu var deelt i mange Smaastater, var det udsat for det mægtige Tysklands Angreb. Allerede Carl den Store gjorde det skatkyldig: under Otto den Første blev det for bestandigt lehnspflichtigt til Riget og nødt til Christendommens Antagelse, som dog først ved Aarhundredets Slutning var fuldendt; kort Tid derefter anerkjendtes Bøhmens Stemme ved Keiservalget. Przemisl Octofar den Anden udstrakte det bøhmiske Herredømme over Østerrig og Steiermark, men mistede sin Erobring og Livet i Kamp mod Rudolf af Habsburg. Efter det indførte Dynasties Afgang fik Bøhmen Konger af tydsk Slægt. Under Carl af det Luxemburgske Huus, tydsk Keiser, havde det sin glimrende Periode. Han rejsede i Prag og stiftede der Universitetet, som ikke blot blev et Midtpunkt for Bøhmens Dannelse, men blev besøgt af en stor Mængde Studerende fra Tyskland, Ungarn og Polen. Efter flere Dynastiers Afsvælg forenede det sig med Ungarn og kom efter Kong Ludvigs Fald ved Mohacz 1526 efter en Arvtractat til Ferdinand af Østerrig, med hvilket Land det endnu er forenet.

Bøhmens hyppige fjendtlige Berøring med Tyskland, dets tvungne Afhængighed af dette Land, de mange indvandrede Tydskes Forrettigheder, og den Overvægt, tydsk Sprog og Skik havde ved Hoffet og blandt Adelen, vakte hos det bøhmiske

Folk en fjendtlig og bitter Stemning mod det Tydske, som aldrig udsuffedes, som ofte traadte frem med hele den Videnskabelighed, der er den slaviske Natur egen, og som stærkest yttrede sig i Husitterkrigen. Husz havde allerede, førend han optraadte som Reformator, erhvervet sig Popularitet derved, at han ved Prags Universitet havde hævdet den böhmiske Nations Ret imod de fremmede Studerendes Privilegier. Desto større var Forbittrelsen over den Medfart, han led i Costniz, og med Religionsfanatismen forenede sig det gamle Nationalhad for at fremkalde den frygtelige Grusomhed, der betegner Husitterkrigen, og den vilde Tapperhed, der gjorde det böhmiske Navn til en Skræk for hele Tydskland. Senere fandt den lutheriske Reformation i Böhmen en vel forberedt Jordbund. Den østerrigske Regjerings Forsøg paa at undertrykke den, fremkaldte den Opstand i Böhmen, hvormed Trediveaarskrigen begyndte; men Østerrig fik Overmagten og benyttede den med Haardhed; Böhmens nationale Selvstændighed blev tilintetgjort, det tydske Sprog blev det offentlige Forretningsprog; alle de Protestanter, der ikke vil gaae over til den katholske Kirke, maatte forlade Landet. Siden den Tid har det böhmiske Sprog kun været Almuens, indtil i den nyeste Tid Nationalbevistheden atter er vaagnet, og en Mængde fædrelandssindede Mænd have forenet sig for at hæve Folkets Sprog til sin forrige Rang.

Polen. Polæner (∴ Sletteboerne) ved Mellem-Weichselen vare Hovedstammen iblandt dem, hvoraf det polske Folk er opstaaet. Sagnet om Statens Stiftelse ligner Böhmernes. En Bonde, Piast, valgtes til Konge. Polens Historie begynder først med dets Overgang til Christendommen 965, som fandt Indgang ved Hertug Mieskos Forbindelse med en böhmiske Hertugdatter, og ivrigt befordredes af den tydske Keiser. Dennes Stræben efter at bringe Polen under sin Lehnshøihered frem-

kaldte ligesom i Böhmen en Nationaluvillie mod det Tydske, der dog ikke naæde den samme Grad, fordi den ikke havde samme Auledning. Bolcslaus Chrobri † 1025 hævede Polens Magt og var Tydskland, Böhmen og Rusland frygtelig. Han ordnede Krigsforsætningen og byggede faste Borge. All Ret i Staten var knyttet til Baabenpligt. Trællene synes oprindeligen kun at have været Krigsfanger. De frie Bønder vare vaabenpligtige, men Nyttertjeneste medførte større Forrettigheder, hvoraf rimeligviis den lavere Adel (Eplachta) havde sin Oprindelse. Den erhvervede ved de uophærlige Krige en saadan Overvægt, at den betragtede sig som den egentlige Nation; medens Bønderstanden sank ned til større eller mindre Ufrihed (Skattebønder, Censuales) tildeels endog Livegenskab. En fri Borgerstand kunde ikke opkomme, thi under de Forsølgelser, det første Korstog foranledigede mod Jøderne i Tydskland, var en stor Mængde af dem vandret ind i Polen, hvor de fandt en bedre Behandling end i de fleste andre Lande, og tilvendte sig al Handelsvirksomhed; men politisk Berettigelse fik de naturligviis ikke, og Landet manglede saaledes en Middelstand. Om en folkelig Dannelse kunde der under saadanne Omstændigheder ikke være Tale, saa meget mindre som Latin, ved den katolske Geistligheds tidlige Magt, ikke blot var det udelukkende Skriftsprog, men ogsaa tildeels Dngangsproget i de dannede Stænder. Derimod fandtes i den senere Tid blandt den polske Adels ofte en høi Dannelse, til hvis Opnaaelse Keiser i Udlandet ansaaes for nødvendige. Overhovedet synes Polakkerne at være den aandsfuldeste og ædleste af de slaviske Stammer. For Ære og Frihed, for det Ridderlige var deres Sands i høi Grad modtagelig; men den uheldige Forsætning, som Omstændighederne havde fremkaldt, lod dem ikke komme ret ud over det middelalderlige Standpunct. Deres tumultuariske Rigsdage ere blevne til et Ordspog, og Statens Tilstand nærmede sig et Anarchi. Saaledes skete det, at den Overmagt,

de i Begyndelsen havde over deres østlige Naboer, uagtet al deres Tapperhed, stedsse mere forsvandt, medens Rusland under kraftige Despoters Styrelse steg til en Valde, for hvilken Polen maatte bukke under, saa meget mere som Østerrig og Preussen lagde deres Magt i Bægttskaalen til den Stærkeres Side. (1772. 1793. 1795). Siden kjæmpede Polakkerne i Napoleons Hær for at vinde deres Fædreland igjen. Efter hans Fald var ved Wienercongressen vel Kongeriget Polen blevet gjenoprettet, men under Ruslands Høihed; da dette heller ikke vilde lerne Polakkerne den Rest af Frihed, det selv havde indrommet dem, reiste de sig endnu engang (1830) med al den Styrke, som Kjærlighed til Frihed og Fædreland kan give, men Ruslands uhyre Overmagt seirede, og de, der vilde bevare Friheden, maatte søge den i Landflygtighed. Ved at erklære Polen for russisk Provinds, ophæve dets Dannelsesanstalter, indføre russisk Sprog o. s. v. har Rusland gjort et Forsøg paa, om det er muligt ved Magtsprog at omskabe en Nationalitet, og bringe et Folk til at glemme sin Historie og sig selv.

Rusland. Hvoraf det russiske Navn, som først bruges af Byzantinerne, har sin Oprindelse, kan ikke oplyses. I det 9de Aarh. var Landet deelt imellem mange smaa Stammer, finniske mod Nord, Chagarer og andre Turanfolk mod Syd, Slaver under mange Navne i Midten. Folkets Culturtilstand var ringe; dog fandtes der Stæder bl. A. Nowgorod, Kiew og Smolensk. Sagnet fortæller, at Nowgorod bad Værgerne (Normannere) at komme og herske over dem. En normannisk Koloni kom til Nowgorod og oprettede et Rige, som siden udviklet tog sit Sæde i Kiew. Det blev Grundvolden for den russiske Stat. En Række af krigeriske Storfyrster hævede dets Magt. Det græske Keiserdømme var Maalet for deres dristige Toge tilføes og tillands, som truede Constantinopel selv og først ophørte med det 11te Aarh. Forbindelsen med Græken-

land skaffede Christendommen Indgang. Bladimir den Store lod sig døbe 988. Men efter det 11te Aarhundrede opløstes Staten ved hyppige Delinger og sank hen i Kraftløshed. I det 13de Aarhundrede blev den erobret af Mongolerne. Næsten 300 Aar med en kort Afbrydelse udgjorde Rusland nu en Provinds af Dschingischan og siden af Timurs Rige, under egne Fyrster, men som maatte bøie sig med bestjæmmende Underdanighed for ethvert hovmodigt Budskab fra deres Overherre. Først efter Timurs Riges Fald blev det frit, og fra Ivan Wassiliewitschs Tid begynder det igjen at samles til et stort Rige, dog ubeløst fra Østersøen, og ofte truet og ydmyget af Naboerne. Først Peter den Store gjorde det til en europæisk Stat, idet han aabnede det Udgang til Østersøen og det sorte Hav: siden hans Tid er det gaaet fremad paa Veien til Herredømmet over dem begge.

De russiske Slaver have havt en fra deres vestlige Grænders meget forskjellig Udviklingsgang. De ere et af flere forskjellige Stammer sammensat og blandet Folk; en Hovedforskjel er der imellem de nordlige Ruøser, som ere opstaaede ved Slavers Sammensmeltning med finske Folk, og de sydlige, blandede med tartariske eller andre asiatiske Stammer. De have dernæst modtaget Christendommen fra den græske Kirke. Men den græske Kirke har siden den byzantinske Dannelses Forsald været i en Tilstand af Forstenelse, der gjer den lidet skiftet til at vække de aandelige Kræfter til livlig Udvikling hos sine Bekjendere; dens Censformighed er langt mere død end den romerskes; dens Cultus i langt høiere Grad end denne et blot System af udbortes Ceremonier, som Knæboininger og Korsbetegnelser o. desl. Dens Billeddyrkelse har endnu langt mere Lighed med en Fetischtildbedelse, fordi endog saa Skjønhedens vækkende Element mangler. Endelig har Samsundstilstanden været underkastet særegne Paavirkninger. Hvorlænge den Al-

meenfrihet, som synes at tilhøre den gammelslaviske Samsundsorden, har bevaret sig, kan ikke angives. Normannerne dannede en frigerist Stat, med et Slags Lehnabel, dog uden Folkets Undertrykkelse. Samfærsele med Constantinopel maatte virke til at forhøie Begreberne om Fyrstemagten.

Men især maatte Mongolernes lange Herredomme efterlade sig vigtige Spor. Den Mongolske Racer eiendommelige Physiognomie skal have den Særegenbed, at det aldrig taber sin Charakter ved en nok saa fortsat Blanding med andre Racer; det er endnu tydeligt kjendelig i Rusland; men Mongolismens aandelige Præg, den Despotisme, der uden nogenstomhelst Forstfjel træder i Støvet Alt, hvad den kan naae, maatte ogsaa nødvendigviis efter et flere hundrede Aars Herredomme efterlade sig mærkelige Spor i Folkets Tænkemaade og Samsundsaauden. Til dens Spor høre i Rusland f. Ex. de bestjæmmede Legemsstraffe; og vi see strax efter Mongolernes Fordrivelse de russiske Herskere (f. Ex. Ivan den Skrækkelige) udøve deres Herredomme med samme Magtfuldkommenhed og paa samme Maade som deres forrige Lehnsherrer, uden at Folket synes at ansee sin Ret krænkert derved. Peter den Store bragte Rusland ind i det europæiske Statsystem. Han bragte ikke sit Folk Culturen; men han forstfaffede det dens udbortes Betingelser. Hans Efterfolgere have fortsat hans Værk; de have befordret Culturen, forsaavidt den kunde tjene til at gjøre deres Stat mægtig og stærk; de have ikke blot fremmet de materielle Interesser; men de have ogsaa vidst at vurdere de aandelige Magters Betydning og saaledes med Iver stræbt at befordre den kirkelige og nationale Eenbed, hvis Mangel altid er farlig for Statens Eenbed, (f. Ex. i Polen).

Turanfolkene.

Fra Folkevandringen vedblev i tusinde Aar en Strømning af Folkelag fra Sletterne omkring Aral og det kaspiske Hav

gjennem Sydruslands Steppelande langs hen ad Donau; de vare alle af mongolsk eller tartarisk Oprindelse, de fleste ere forsvundne, som de kom, uden at have bragt andet end brutal Ødelæggelse.

Hunnerne aabne Rækken 376. Deres Udvortes var det Mongolske; deres Angreb var uimodstaaligt paa Grund af deres Tapperhed og Mængde, og fordi de kunde ødelægge et Land ved utallige smaae Streiferier, uden at man kunde møde dem i aabent Slag. Gøtherne maatte vige tilbage og overlade dem Donaulandet, hvor de bleve indtil Attila samlede de adspredte Stammer, han førte dem mod Gallien tilligemed alle sine Vasfaller; i Chalons blev Hunnernes uhyre Magt drevet tilbage af Vestgøtherne (451) og efter Attilas kort derpaa følgende Død paa det ødelæggende Tog til Italien, styrtedes hans Rige af de undertvungne Stammer, og hans Navn forsvinder.

Bulgarene, et tartarisk Rytterfolk, kom til Europa 501, fra Landet mellem Wolga og Kuban. For en kort Tid undertvungne af Avarerne reve de sig løs og besatte Landet mellem Donau og Hæmus (Bulgarien). Deres Sprog tabte sig i det slaviske. Deres Rige stod til de osmaniske Tyrkers Tid.

Avarerne kom i Midten af det 6te Aarh. Rytter og Hest vare jernpanserede; de plyndrede til Constantinopel og til det Indre af Tydskland, og slæbte Byttet sammen i deres 9 Ringe (besættede Leire). De besatte Langbarbernes forrige Boliger ved Donau. Da deres Magt svækkedes ved Bulgarernes og Slavernes Fjendskab begyndte de fredelig Handel, men opnaaede ingen Cultur. Carl den Store betvang deres Land til Raab; deres Navn forsvinder kort derpaa blandt de andre Stammer.

Dem fulgte i det 7de Aarh. Chagarene, der bleve i Landet mellem Don og Dniiper, byggede Stæder og syntes ikke at være et egentligt Nomadefolk.

Ungarer (Magyarer) kom den samme Veie 889; gik over Karpatherne og tog Bolig paa den ungerske Slette.

Petserne og ernene besatte Dele af Moldau, Wallachiet og Siebenbürgen; Rumænerne bleve ved Dniiper.

Alle disse Stammer ere gaaede tilgrunde iblandt Nabofolkene; deres Historie er en eenformig Række af Røbertog. Kun eet af dem lever i vor Tid:

Ungarerne.

Deres Optraeden skildres som Hunnernes i Henseende til Billedhed og Grusomhed. Men Mongolene kunne de ikke være, paa Grund af deres hele Ydere. Deres Sprogs Lighed med det Finske har ledet paa den Formodning, at de høre til disse talrige, men vidt adspredte Stammer. I Europa træde de først op som frygtelige Ødelæggere. Fra Tydskland drev først Otto den Store dem for bestandigt tilbage efter det blodige Nederlag ved Lechfeld. Senere bleve de Europas tappre Forpost mod Tyrkerne. Af deres asiatiske Natur have de steds bevarer endeel; f. Ex. deres Forkjærlighed for Rytteriet. I deres Udvikling er adskillig Lighed med Polens Magnaters Magt, en talrig men raa lavere Adel, og haardt trykkede livegne Bønder, endelig den vidtudstrakte Brug af det latinske Sprog. I Kulturhistorien have de ikke nogen betydelig Plads; meest Interesse vække de ved den energiske Maade, hvorpaa de have forsvaret deres Sprog og Nationalitet siden Foreningen med Østerrig, som de i den Grad have vidst at indgyde Agtelse for deres Frihedskjærlighed og Kjæthed, at det har ladet dem beholde deres Forsatning ubeskaaeren. Nu kjæmpe de ikke længer for at bevare deres eget Sprog; men for at sætte det i Latinens forrige Plads, som det eneherkende i de offentlige Forhandlinger, skjøndt det langt overveiende Fleertal af Landets Beboere ere af andre Stammer, Slaver eller Tydske.

To af de Folkestammer, som boe i det tyrkiske Riges Provinser, fortjene endnu at mærkes med Hensyn til deres Sprog.

Albaneserne, de tappre men urolige og røverste Beboere af det gamle Epirus's Bjergegne, og vidt udbredte i mange Dele af Grækenland og Tyrkiets Provindsfer. Deres Sprog bestaaer af en Blanding af Græsk, Romansk, Slavisk og et Sprog af ubekjendt Oprindelse. Nogle have antaget dem for Levninger af de gamle Alaner.

Blacher i Molbau og Wallachiet: de ere en slavisk bulgarisk Stamme, der i disse Provindsfer har blandet sig med de romanske Indbyggere; deres Sprog er en Blanding af romansk og slavisk. Selv kalde de sig Rumanje.

Tyrker.

De osmaniske Tyrker ere en Hovedgreen af den store saakaldte barbariske Stamme i Mellemasien. Deres Historie er en blot Krigshistorie. Med Middelalderen er deres glimrende Tid forbi, fordi den europæiske Krigskunst da begyndte at blive deres overlegen; dog have deres vilde Tapperhed og talrige Hære endog i det 17de Aarhundrede bragt Wien nær ved Undergangen. Deres seneste Regenters Forsøg paa at føre dem ind i de civiliserede Folks Række strandede derpaa, at Islamismen maa staae enhver sand Civilisation imod, og have derfor ogsaa ofte vakt Folkets heftige Avillie. Deres Stat frembyder vor Tid det Særsyn, at et Folk blot ved Vaabenmagt behersker andre Folkelag, der ere det tregange overlegen i Antal, og af en Nationalitet og Religion, der aldrig kan forsones med deres. De europæiske Magters Bestræbelser for at holde den vakkende Stat vedlige finde kun deres Forklaring i de politiske Forviklinger, der kunde opstaae ved Spørgsmaalet om Delingen af dens Besiddelser.

II.

Efterretninger om Bordingborg lærde Skole

i Skoleaaret 1844—45.

I.

Da jeg i det forrige Aars Skoleefterretninger skildrede den Tilstand af Tvivl og Uvished, hvori denne Skole var bleven sat ved af den kongelige Direction at være udpeget til Nedlæggelse, og den ødelæggende Indflydelse, som Forlængelsen af denne Tilstand nødvendigviis maatte øve paa en Skole som denne, der i sig selv havde saa liden Modvægt, ingen Historie at støtte sig til, intet naturligt Opland af synderligt Omfang, ingen Bevidsthed om egne pecuniære Midler, endeligen ikke Fordelen af rigelige Stipendier, troede jeg ikke, at det var muligt, at jeg et fuldt Aar derefter skulde maatte berette, at Skolens Stilling endnu stedse var lige uvis, og at det endnu ikke var lykket den kongelige Direction at bringe Spørgsmaalet om dens fremtidige Skjebne til Afgjørelse. Imidlertid var dette Aar, som saaledes lagdes til Skolens Existens, ikke ledsaget af saadanne Tegn og Mærker, hvoraf noget Haab kunde hentes for Skolens længere Bestaaen. Den kongelige Direction har i dette Tidsrum plejet Forhandlinger med Communens Bestyrelse, om de Indrømmelser, som maatte være at gjøre denne i det Tilfælde, at det maatte behøge Hans Majestæt allernaadigst at resolvere Skolens Nedlæggelse. Den har i senere Tid, naar jeg i den Overbeviisning at Skolen, saalænge den

skod, ikke burde undrages nogen af de den normerede Kræfter, ved enhver indtrædende Vakance androg paa, at en Overlærer maatte ansættes i den i Løbet af det foregaaende Aar forflyttede Overlærers Sted, paa Grund af de stedfindende Omstændigheder ikke ansat nogen ny Overlærer ved Skolen. Tvende af Skolens Lærere, som vare blevne constituerede ved Skolen, forinden Talen var om dennes mulige Nedlæggelse, har den kongelige Direction efter Omstændighederne nægtet fast Ansættelse, hvortil de efter Udlobet af deres Constitutionsaar fra Skolens Side bleve indstillede. Tre andre Lærere, som senere bleve constituerede, har den kongelige Direction ved deres Constitution advaret om, at de efter Omstændighederne ikke vilde kunne vente nogen fast Ansættelse. Naar det af alt dette var tydeligt for alle Bedkommende, at den kongelige Direction med Bestemthed og Conseqventis fastholdt sin Plan, i det hele Skolevæsens Interesse at nedlægge ogsaa denne Skole, saa maatte Følgen nødvendigviis blive den, at den Rest af Tiltro til Skolens længere Bestaaen, som endnu maatte være tilbage, ganske forsvandt, og at Skolens Frequentis bestandig aftog, idet Forældre og Børgere erkjendte Nødvendigheden af at søge et tryggere Sted for deres Børns og Myndlinges Dannelse. Af 25 Disciple, som ved Skolcaarets Begyndelse endnu vare tilbage i Skolen, ere i Aarets Løb 14 Disciple deels udgaaede, deels udmeldte; 8 af disse have opgivet Studeringerne, 6 ere gaaede over til andre lærde Skoler; nemlig 2 til Metropolitanskolen, 1 til Nykjøbing Skole, 2 til Herlufsholmskole, 1 til Vorgerbydskolen i Kjøbenhavn. Af de sidste ere 2 Disciple først ved min directe Tilskyndelse blevne bestemte til strax at gaae over til en anden Skole, og jeg har troet derved at opfylde min Forpligtelse som Skolemand bedre, end om jeg, medens jeg anfaac mig for overbeviist om, at Skolen snart maatte falde,

og ikke kunde andet, end erkjende, at en Skole, efterat være bragt i en Tilstand, som den nærværende, umuligen kunde tilbyde sine Disciple alle de Momenter til Dannelse og Opvækkelse, som den skyldte dem, havde lagt Dølgemaal saavel paa det Ene, som paa det Andet, og ledet af et Hensyn, der var mig som Skolemand aldeles uvedkommende, havde arbejdet paa saa længe, som muligt at holde Disciplene tilbage i Skolen. Tabet af en lærd Skole er for en Commune vistnok et i alle Henscender smerteligt Tab; men den afkræftede og hendoende Tilstand, hvori denne Skole nu befinder sig, er Noget saa sørgeligt, og for dens Lærere og endnu mere for dens Disciple saa beklageligt, at Skolen tør haabe, at Alle, der have nogen Interesse for den, med den vil forene sine Ønsker og Bønner for den snarest mulige Afgjørelse af dens Skjæbne.

2.

3 Aarets Løb ere tvende nye Lærere blevne constituerede ved Skolen, nemlig under 11te October 1844 Cand. theol. Andersen, og under 25de Januari d. A. Cand. theol. Bestesen. Den første af disse staaer allerede nu i Begreb med igjen at forlade Skolen, idet han under 14de August allernaadigst er kaldet til Sognepræst for Nordrup Menighed her i Sjælland.

3.

Antallet af de ugentlige Timer, som i de forskjellige Klasser har været tildeelt de forskjellige Fag, har i dette Skoleaar været det samme, som det foregaaende, nemlig.

	1ste Klasse.	2den Klasse.	3die Klasse.	4de Klasse.
Latin A og B	13	9	10	11
Græsk	" A og B	10	5	5
Hebraisk	"	"	2	2
Dansk	5	3	2	2
Tydsf	4	2	2	2
Fransk	1	3	3	2
Religion	3	2	2	3
Historie og				
Geographie	5	4	4	5
Arithmetik og				
Geometrie	5 (Regning)	4	4	3
Mythologie og				
Antiquiteter	"	"	"	1
Skrivning	4	2	2	"
Tegning	2	2	"	"

Gymnastik ugentlig 4 Timer.

Sang ugentlig 5 Timer.

Hertil kommer endnu for fjerde Klasse en ugentlig Time, bestemt til Ledning af Repetitionerne af de læste latinske og græske Forfattere.

Lærefagene have været fordelte saaledes imellem de forskjellige Lærere:

	Timer.
Rector har underviist i Latin, Græsk, Mythologie og Antiquiteter i 4de Kl.	14
Græsk i 3die	5
Adjunct Lembcke — Historie og Geographie i alle Klasser	18
Tydsf i 3die og 4de	4

		Timer.
const. Lærer Veth	har underviist i Mathematik i alle Klasser	16
	Latin i 1ste Kl.	13
— Tidemand	— Græsk i 2den	10
	Fransk i alle Klasser	9
	Tydsk i 1ste og 2den	6
	Hebraisk i 3die og 4de	4
	Skrivning i 2den og 3die	4
— Rinch	— Latin i 4de	3
(nu const. Lærer		
	Westesen) — Latin i 2den og 3die	19
— Andersen	— Dansk i alle Klasser	12
	Religion i alle Klasser	10
Timelærer Bischoff	— Skrivning i 1ste	4
	Tegning i 1ste og 2den	4
	Sang	5
Bagtmester Thestrup	— Gymnastik og Svømning	4

De daglige Læsetimer have været fordeelte saaledes som vedføiede Schema udviser:

Formiddag.

Timer.	Klasse.	Mandag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Freitag.	Løverdag.
8—9.	IV. III. II. I.	Latin. Historie. Græsk a). Latin a).	Latin. Geographie. Græsk a). Latin a).	Latin. Historie. Græsk a). Latin a).	Latin. Tydsk. Græsk a). Latin a).	Latin. Historie. Græsk a). Latin a).	Latin. Hebraisk. Historie. Latin a).
9—10.	IV. III. II. I.	Historie. Græsk. Latin. Tydsk.	Geographie. Græsk. Latin. Tydsk.	Historie. Græsk. Tydsk. Dansk.	Geographie. Græsk. Latin. Tydsk.	Religion. Græsk. Fransk. Historie.	Græsk. Religion. Geographie. Tydsk.
10—11.	IV. III. II. I.	Mathematisk. Latin. Fransk. Religion.	Hebraisk. Latin. Mathematisk. Historie.	Græsk. Latin. Mathematisk. Religion.	Mathematisk. Latin. Fransk. Historie.	Hebraisk. Latin. Mathematisk. Dansk.	Mathematisk. Latin. Dansk. Geographie.
11—12.	IV. III. II. I.	Dansk. Latin. Mathematisk. Fransk.	Religion. Hebraisk. Historie. Regning.	Religion. Mathematisk. Latin. Geographie.	Fransk. Religion. Geographie. Regning.	Fransk. Mathematisk. Latin. Religion.	Dansk. Tydsk. Latin. Latin a og b).
12—1.		Gymnastik. (i Reglen IV og III.)		Gymnastik. (i Reglen II og I.)	Gymnastik. (i Reglen IV og III.)	Gymnastik. (i Reglen II og I.)	Sammensang.

Eftermiddag.

Timer.	Klasse.	M andag.	Tirsdag.	Onsdag.	Torsdag.	Fredag.	Løverdag.
1—2.	IV.	Tydst.	Latin.	Tydst.	Latin.	Historie.	Latin.
2—3.	IV.	Latinsk Stiil.	Græsk.	Latinsk Stiil.	Græsk.	Græsk.	Latinsk Stiil.
	III.	Mathematik.	Latinsk Stiil.	Dansk.	Dansk.	Franck.	Latinsk Stiil.
	II.	Tydst.	Tegning.	Skrivning.	Latinsk Stiil.	Dansk Stiil.	Skrivning.
	I.	Dansk Stiil.	Dansk Stiil.	Tegning.	Skrivning.	Skrivning.	Skrivning.
3—4.	III.	Franck.	Latinsk Stiil.	Franck.	Mathematik.	Skrivning.	Skrivning.
	II.	Tegning.	Religion.	Dansk Stiil.	Latinsk Stiil.	Religion.	Latinsk Stiil.
	I.	Regning.	Skrivning.	Regning.	Dansk Stiil.	Regning.	Tegning.
4—5.		Sang. (Altister.)	Sang. (Discant.)	Sang. (Basfo.)		Sang. (Basfo.)	
	II.	Græsk h).		Græsk h).	Græsk h).	Græsk h).	Græsk h).
	I.	Latin h).	Latin h).	Latin h).	Latin h).	Latin h).	Latin h).

Ved Skoleaarets Begyndelse optoges 1 ny Discipel, og i Løbet af Aaret efter Halvaarsexamen blev endnn 1 ny Discipel optaget, begge i nederste Klasse. Disciplenes Antal var saaledes 25, nemlig 11 indenbyes og 14 udenbyes, fordeelte i følgende Klasser.

Fjerde Klasse.

1. Jens Christian Petersen, Søn af Pastor Petersen i Nykjøbing i Sjælland.
2. Julius Sophus Emil Juul, Søn af Capitain Juul paa Langeland.
3. Peter Falk Rønne, Søn af Forpagter Rønne paa Dregaard ved Bordingborg.

Tredie Klasse.

1. Thomas Hermann Kall, Søn af Kammerraad, Dr. juris Kall i Kjøbenhavn.
2. Ludvig Frederik Krunse, Søn af Læge Krunse paa Grevstabet Bregentved.
3. Adam Wilhelm Krunse, Broder til Nr. 2.
4. Jens Christian Meißner, Søn af Enkefrue Meißner i Bordingborg.
5. Marius Benzen, Søn af Proprietair Benzen til Godthaab ved Store Heddinge.
6. Frederik Wilhelm Clement Rynde Galschiot, Søn af Pastor Galschiot til Stokkemark paa Laaland.
7. Niels Rothenborg Kampmann Dbel, Søn af Provst Dbel til Phanessjord paa Møen.

8. Peter Frederik Valdemar Rønne, Broder til Nr. 3 i 4de Klasse.

Anden Klasse.

1. Johan Christian Kirchheiner, Son af forhenværende Kjobmand Kirchheiner i Phanessford paa Møen.
2. Johan Philip Emil Madsen, Son af Gæstgiver og Borgerrepræsentant Madsen i Vordingborg.
3. Max Saurbrey, Son af Ritmester, Esquadronchef, Ridder v. Saurbrey i Vordingborg.
4. Matthias Carl Grandjean Thye, Son af Forvalter Thye i Vordingborg.
5. Peter Emil Theodor Jensen, Son af Toldbetjent Jensen i Vordingborg.
6. Biggo Saurbrey, Broder til Nr. 3.
7. Frederik Emil Valdemar Bertelsen, Son af Godsforvalter Bertelsen paa Bregentved.
8. Johan Jørgen Emil Schythe, Son af Kammeraad, Amtsforvalter Schythe i Vordingborg.

Første Klasse.

1. Carl Georg Lange, Son af Skolens Rector.
2. Frederik Høegh-Guldberg, Son af Overrigscommissair, Postmester Høegh-Guldberg i Vordingborg.
3. Carl Dyrhauge, Son af Gaardeier Dyrhauge i Brønshøj Sogn.
4. Hans Carl Fredrik Høegh-Guldberg, Broder til Nr. 2.
5. Harro Saurbrey, Broder til Nr. 3 og 6 i 2den Klasse.

6. Johan Vilhelm Christian Jørgensen, Søn af Skolelærer Jørgensen i Snefere.

Af disse Disciple ere som ovenfor sagt, 14, nemlig 9 udenbys, og 5 indenbys, deels udgaaede, deels udmældte. Af de øvrige blive 2 Disciple demitterede til Universitetet, nemlig:

Peter Falk Rønne

Jens Christian Petersen.

Til Optagelse i Skolen ere indmeldte 2 indenbys Disciple.

B.

I Aarets Løb er i de forskjellige Fag læst og repeteret Følgende:

Latin.

- I Kl. Madvig's Grammatik: Boiningslærens vigtigste Partier. Borgens Læsebog: a) § 25—56, b) § 1—30. Ved hver § er det danske Stykke oversat paa Latin, ligesom ogsaa de syntactiske Regler, § giver Anledning til, ere gennemgaaede og indøvede ved Exempler.
- II Kl. Madvig's Grammatik: Formlæren til § 129, og Syntaxen til § 299. Borgens Læsebog: Narratiunculæ. Corn. Nep. Miltiades. Chabrias. 3 Stile ugentlig (1 mundtlig, 2 skriftlig).
- III Kl. Madvig's Grammatik: Formlæren og Syntax til § 411. Ciceros Tale pro lege Manilia, af de catilinariiske I, III—IV; Lælius. Ugentlig 2 Stile og alternativt 1 Version eller en mundtlig Stil.
- IV Kl. Ciceronis dispu. Tuscul. lib. II; de amicitia; pro lege Manilia; pro Archia poeta. Livii histor. lib. III; Horatii epistoll. lib. I & II. og Ars poetica; Virgillii Æneid. lib. I & VI. Kun Horats

er gennemgaaet paa Skolen; det Dvrige er læst af Disciplene paa egen Haand, men gennemexamineret paa Skolen. Det foregaaende Aars Læsning er repeteret. Som Hjælpemidler til Læsningen ere Bojesens Antiquiteter og Madvigs Grammatik benyttede; fremdeles til Stileoveller Henrichsens Materialier, og til Berfioner Sammes Dpgaver.

Græsk.

II Kl. a) Langes Materialier: S. 85—149. Sammes Grammatik; Formlæren; b) Langes Materialier: Første Kursus. Sammes Grammatik: Formlæren. Med begge Partier ere de tilhørende danske Stykker indøvede og oversatte paa Græsk.

III Kl. Homerii Iliad. lib. III—IV. Herodoti Urania c. 40—96. Formlæren af Langes Grammatik fra p. 77 til Enden. Enkelte Afsnit af Moriges Mythologie.

IV Kl. Platonis Eutyphro og Crito. Demosthenis orat. Philippica 1ma. Herodoti Musarum IX. Homeri Iliad. lib. III—IV. De anførte Stykker af Homer og Herodot ere læste af Disciplene paa egen Haand, men gennemexaminerede paa Skolen. Det foregaaende Aars Læsning er repeteret. Som Hjælpemidler ere benyttede Bojesens Antiquiteter, Langes Grammatik og Moriges Mythologie.

Hebraisk.

III Kl. Gen. c. III—XIII incl. Whittes Grammatik: Formlæren, med Undtagelse af Nævneordenes Dannelse.

IV Kl. Gen. c. XL—L, samt repeteret hele Genesis. Whittes Grammatik: Formlæren.

Dansk.

- I Kl. Hjorts Borneven, analytisk, fra S. 319—378. Dypermanns Indledning: de 50 første Stykker. Stil 3 Timer ugentlig paa Skolen.
- II Kl. Dplæsningsøvelser og grammatikalst Analyse efter Holsts profaiske og Barfods poetiske Læsebog. Af sidstnævnte Bog ere udvalgte Stykker lærte udenad. Dypermanns Indledning de 54 første Stykker. Stil 2 Timer ugentlig paa Skolen.
- III Kl. Deels med deels for Disciplene er i denne Klasse læst og forklaret: Dehlenschlägers: Helge, Hroars Saga, Hrolf Krake, Vaulundurs Saga, Sanct Hansastenspil; Romancer af Heiberg, P. Møller, o. H; Betragtninger af Mynster, og ganske enkelte Partier af Clausens „christelige Hovedlærdomme.“ Analytisk er i Begyndelsen af Aaret læst de vanskeligste Stykker af Holsts profaiske Læsebog. Stil 1 Gang ugentlig i Reglen hjemme.
- IV Kl. Dehlenschlägers Nordens Guder, Ingemanns Waldemar den Store og hans Mænd, Heibergs Fata Morgana, enkelte Fortællinger af Wesfel, Folkeviser fra Middelalderen. Til Dplæsningen eller Forelæsningen ere knyttede oplysende og udviklende Bemærkninger. Deels som videre Udførelse af det i Religionstimerne Gjenemgaaede, deels som Monster for Stilen ere læste adskillige Betragtninger af Mynster, ligesom udvalgte Stykker af Clausens „christelige Hovedlærdomme.“ Stil 2 Gange om Maanedes, udarbejdet hjemme.

Tysk.

- I Kl. Det ældre Partie: Riises mindre Læsebog fra S. 157 ad sin. Hjorts Læsebog S. 1—66. Sammes mindre Grammatik; det yngre Partie: Riises mindre Læsebog S. 22—100; Hjorts mindre Grammatik, med Forbigaaelse af de uregelmæssige Verber.
- II Kl. Hjorts Læsebog S. 26—94; nogle Digte udenad; Hjorts mindre Grammatik; endeel Vocabler efter Wichmanns Erindringsbog.
- III Kl. Hjorts Læsebog S. 355—384, 445—482, 596—644. Sammes større Grammatik: Syntaxen. 1 Stil ugentlig.
- IV Kl. Goethes Iphigenia; Schillers Wallensteins Lager, Die beiden Piccolomini og Wallensteins Tod. Hjorts større Grammatik: Syntaxen. 1 Stil ugentlig samt mundtlige Dvælses.

Fransk.

- I Kl. Dvælses i Oplæsning, 1 Time ugentlig.
- II Kl. a) Borrings Læsebog for Mellemklasser S. 1—77. Sammes Grammatik: Formlæren. b) Borrings Læsebog for Begyndere: S. 1—56. Sammes Grammatik: Formlæren til de uregelmæssige Verber.
- III Kl. Borrings Etud. litt. S. 21—48, 154—215, 221—242, 256—280. Sammes Grammatik: Formlæren og af Syntaxen: Læren om Artiklen, Nomina og Pronomina. 1 Time ugentlig Stil, hertil ere Borrings Stiløvelses benyttede.
- IV Kl. Bjerrings Lect. franc. S. 66—81, 120—137, 185—238, Famango af Mérimée's Mosaique, samt 120 Sider af samme Forfatters Colomba.

Borrings Grammatik: Formlæren og Syntaren. 2
Stile maanedlig og mundtlige Øvelser især efter
Abrahams Stiiløvelser.

Religion.

- I Kl. Herslebs større Bibelhistorie til Abimelechs Historie.
Luthers lille Katechismus. (Stykkerne om Sacramen-
terne ere forbigaede). Psalmer ere lærte udenad.
Cursorist ere Fortællinger af Jesu Historie læste.
- II Kl. Herslebs større Bibelhistorie fra Begyndelsen til
Davids Historie. Balles Lærebog: de 4 første Capitler.
Enkelte Psalmer ere lærte udenad.
- III Kl. Herslebs st. Bibelhistorie: fra Begyndelsen til Hjem-
vandringen under Cyrus. Med Henviisning til Krog
Meyers Lærebog er meest efter dicterede Paragrapher
læst: Indledningen til Religionslæren, Læren om Guds
Væsen og Egenskaber, Stabelsen, Forsynet, Englelæren,
Synden.
- IV Kl. Herslebs større Bibelhistorie. En sammenhængende
Fremstilling af de vigtigste Dele af den christelige Troes-
og Sædelære, med Henviisning til Krog Meyers
Lærebog, meest efter dicterede Paragrapher. Af det nye
Testamente: Johannes Evangelium og Brevene til The-
salonicenserne.

Historie.

- I Kl. Rosfods fragmentariske Historie fra den ældste Tid til
Korstogene incl.
- II Kl. Den gamle Historie indtil Reifertiden.
- III Kl. Danmark fra den ældste Tid indtil Souverainitetens

Indførelse (efter Allens Lærebog). De øvrige europæiske Staters Historie i Middelalderen.

- IV Kl. Repetition af hele Historien. (Danmark efter Allen). I de tre øverste Klasser bruges Rosfods Udtog af Verdenshistorien, suppleret ved Bojesens Antiquiteter, samt ved spicielle Foredrag over Indledningen til Middelalderen og andre Hovedpartier.

Geographie.

- I Kl. Europa, samt Indledningen til de øvrige Verdensdele.
 II Kl. Europa til Holland.
 III Kl. Asien og Australien.
 IV Kl. Repetition af hele Geographien.

I nederste Klasse bruges Jagerslevs mindre, i de øvrige Klasser Sammes større Lærebog.

Mathematik.

- I Kl. Tavleregning efter Ursins Regnebog, Brok, Regula de Tri, i hele Tal og i Brok.
 II Kl. Arithmetik: Brok, Decimalbrok, Kvadratrod og Bogstavregning. Geometrie: Paralleler, Parallelogrammer og Cirkler.

I denne Klasse bruges ingen Lærebog.

- III Kl. Bergs Arithmetik: Kap. 5, 6, 10 og 13, Sammes Geometrie: Første Hovedafdeling og anden Hovedafdelings første Kapitel.
 IV Kl. Bergs Arithmetik med Indbegreb af Ligninger af 1ste og 2den Grad samt Rødebok. Sammes Geometrie.

Af Skolens 4 Stipendier, hvert paa 20 Rbdlr., have de tre været tillagde: Petersen, L. Kruuse og Jensen; det Schouffe Legat, 41 Rbdlr. 58 ø, Petersen. Fri Skolegang have, foruden de tre ovennævnte Disciple, endnu følgende Disciple nydt, nemlig: P. F. Rønne, Meisner, Kirchheiner, Jensen, Thye, Madsen, Lange og Dyrhauge.

Den offentlige Examen i Vordingborg lærde Skole for Skoleaaret 1844—45 afholdes i følgende Orden:

	Formiddag.	Eftermiddag.
	Onsdagen den 24 September.	
Latin	Tydsk.	
	Torsdagen den 25 September.	
Historie og Geographie.	Mathematik (Regning).	
	Fredagen den 26 September.	
Græsk.	Fransk og Hebraisk.	

I tvende Fag, nemlig Religion og Dansk, har Examen maattet afholdes tidligere paa Grund af den vedkommende Lærers, Hr. Pastor Andersens Bortreise.

Til at overvære denne Examen indbydes ærbødigst Disciplinens Fædre og Børgere, ligesom Skolens øvrige Belyndere.

Vordingborg lærde Skole den 8de September 1845.

Fr. Lange.